

Nr 235.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen m. m.; given Stockholms slott den 9 april 1936.

Under åberopande av bifogade i statsrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogat förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen och till övergångsstadgande.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

4:o. Den som vill utgiva periodisk skrift anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, med vilken i denna lag förstås chefen för det departement vartill justitieärendena höra, för erhållande av bevis att hinder enligt denna lag icke förekommer emot skrif- tens utgivande.

Bevis må ej utfärdas för annan än här i riket bosatt svensk medborgare.

Chefen för justitiedepartementet må vägra att utfärda bevis, om den anmälda titeln företer sådan likhet med titeln å periodisk skrift, för vilken tidigare utfärdat bevis är gällande, att förväxling lätt kan ske, eller om bevisets utfärdande för sökanden eljest skulle lända annan till uppenbart för- fång.

5:o. Privilegier å — — — uti municipalsamhälle.

Den nytt boktryckeri inrättar åligger att sist fjorton dagar innan någon skrift därifrån utgives hos Konungens befallningshavande i länet skriftligen tillkännagiva, att och varest han boktryckeri anlagt. Där boktryckeri om- byter ägare, åligger den nye ägaren att innan någon skrift utgives göra så beskaffad anmälan som nu sagt är. I båda fallen åligger det Konungens befallningshavande, sedan behörig anmälan hos honom blivit gjord, att ge- nast eller med först omgående post därom underrätta chefen för justitiede- partementet, så ock polischefen i den ort där tryckeriet är beläget. Anlåg- ges eller övertages boktryckeri utan föreskriven anmälan, plikte boktryc- karen etthundra riksdaler. Utgives från ett icke behörigen anmält tryckeri någon brottslig skrift, vare boktryckaren, jämte författaren, underkastad lika straff och ansvar för skriftens innehåll och skrivart.

11:o. Av allt vad som tryckes vare boktryckaren pliktig att, utom det exemplar varom i 4 § 2 mom. stadgas, från upplagan avtaga och utan be- talning avlämna till kungl. biblioteket samt till vartdera av rikets univer- siteter ett fullständigt och felfritt exemplar, jämte därtill hörande planscher, vilket avlämnande verkställes sålunda, att vad under varje halvt kalender- år är utgivet skall vara levererat inom tre månader från halvårets utgång. Underlåter någon detta, vare förfallen till böter från och med tjugufem

till och med femhundra riksdaler, och vare ändock pliktig att vid vite, högst ettusen riksdaler, inom ny förelagd tid behöriga exemplar avlämna.

---

§ 3.

8:o. Smädliga uttryck om den som innehar ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, i och för befattningen; brottet skall straffas enligt allmän lag.

Falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för den allmänna ordningen eller att väcka förakt för offentlig myndighet eller annat organ som äger besluta i offentliga angelägenheter; brottet skall straffas med fängelse från och med en månad till och med två år eller med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med ettusen riksdaler, och skriften konfiskeras.

9:o. Smädliga, förgripliga — — kunna konfiskeras.

Falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet; brottet straffes med straffarbete från och med två månader till och med två år eller med fängelse från och med en månad till och med två år eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med ettusen riksdaler, och skriften konfiskeras.

12:o. Lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande i andra fall än ovan i denna paragraf är sagt; brottet umgälles med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med ettusen riksdaler, och skriften konfiskeras; skolande med böter till enahanda belopp beläggas inbjudningar till deltagande uti inländskt lotteriföretag, som ej tillåtet är, ävensom i utländskt lotteri.

---

§ 4.

3:o. Vid alla de tillfällen då chefen för justitiedepartementet anser förbrytelser emot denna lag sig yppa, åligge honom, där fråga ej är om personliga förolämpanden, vilka enligt vad nedan sägs höra till den förorättades enskilda beivrande, att skriften ofördröjligen till justitiekanslern överlämna, på vilkens ytterligare ämbetsåtgärd och ansvar det ankommer att sådana mål varda i laga ordning handhavda; och bör justitiekanslern dessutom för egen del genom vederbörande ombud över tryckfrihetens lagliga bruk tillbörlig uppsikt hava. Vare likaledes justitieombudsmannen och militieombudsmannen pliktiga att i avseende på förbrytelser emot denna lag lämna sin ämbetsåtgärd enligt de i instruktionerna rörande deras befattning med andra mål föreskrivna grunder.

Enskilt förolämpande äger målsäganden att själv eller genom ombud åtala. Allmän åklagare må ej därå tala, såframt ej ärekränkningen skett mot någon i och för ämbete, tjänst eller annan allmän befattning som han innehar eller innehaft eller, mot någon som innehar sådan befattning, med avseende å förhållande utom befattningen av beskaffenhet att göra honom ovärdig det förtroende och den aktning som befattningen kräver.

4:o. Finnes genom tryckt skrift brott vara begånget som jämlikt 2 eller 3 § kan medföra skriftens konfiskering, må skriften beläggas med kvarstad i den ordning nedan stadgas.

Innan stämning uttagits eller ansökan jämlikt 5 § 11 mom. skett, må, där brottet hör under allmänt åtal, kvarstad förordnas av chefen för justitiedepartementet, så ock i landsorten av hans ombud i den ort där skriften blivit tryckt. Saknas å skriften uppgift om tryckningsort eller finnes uppgiften därom oriktig eller är skriften tryckt utomlands på svenska språket, må såsom tryckningsort anses ort där skriften anträffas.

Förordnande som här sägs skall för att vara gällande sist inom åtta dagar efter det skriften jämlikt 2 mom. avlämnades till chefen för justitiedepartementet eller hans ombud vara meddelat den som har att ombesörja kvarstadens verkställande i tryckningsorten.

Har ombud förordnat om skrifts beläggande med kvarstad, skall ombudet jämte anmälan härom ofördröjligen insända ett exemplar av skriften till chefen för justitiedepartementet, vilken har att omedelbart besluta huruvida kvarstaden skall äga bestånd. Fastställes kvarstaden, äge chefen för justitiedepartementet, om så erfordras, förordna om kvarstadens verkställande jämväl å andra orter än tryckningsorten.

Har förordnande om kvarstad blivit av chefen för justitiedepartementet meddelat eller fastställt, skall skriften med underrättelse om beslutet ofördröjligen överlämnas till justitiekanslern. Är ej stämning uttagen eller ansökan varom i 5 § 11 mom. förmäles gjord inom åtta dagar efter det underrättelsen inkommit till justitiekanslern, upphöre kvarstaden och vare skriftens försäljning obehindrad.

Sedan i mål som avses i detta moment stämning uttagits eller ansökan som nyss sagts blivit gjord, må på därom framställt yrkande rätten kunna förordna om kvarstads läggande eller hävande. Över rättens beslut varigenom kvarstad meddelats eller yrkande om hävande av lagd kvarstad ogillats må klagan föras särskilt.

5:o. Förordnande om kvarstad skall innehålla uppgift å det eller de stycken av skriften som föranlett kvarstaden och gånge genast i verkställighet. För kvarstadens verkställande skall skyndsamt handräckning lämnas av Konungens befallningshavande, magistrat eller kronobetjänt. Skriftligt bevis om antalet av de exemplar, som å varje ställe beläggas med kvarstad, skall genast utan lösen tillställas såväl den hos vilken kvarstaden verkställas som det tryckeri där skriften är tryckt.

6:o. Sedan sex månader förlupit efter det en skrift till chefen för justitiedepartementet eller hans ombud enligt 2 mom. inkommit, varöver ämbets-

betyg genast avgivas bör, må ej av allmän åklagare åtal därå äga rum. Enskild man njute, enligt allmän lag, till godo sin talan uti mål rörande skrifter genom vilkas tryckning han är personligen förolämpad.

---

§ 5.

1:o. Mål angående brott som avses i 3 § upptages vid allmän underrätt enligt vad därom är stadgat i särskild lag, stiftad i den ordning 87 § regeringsformen föreskriver.

2:o. Åtal för förbrytelse mot 1 § 8 mom. tredje stycket, 9, 10 eller 11 mom. upptages vid domstolen i den ort där tryckeriet är beläget. Vid åtal jämlikt 4 § 14 mom. mot någon som lyder under kriminallag för krigsmakten skall tillämpas vad om laga domstol i mål rörande åtal jämlikt sådan lag må vara föreskrivet.

3:o. Om laga domstol i mål rörande annan förbrytelse mot denna lag än i 1 eller 2 mom. sägs gälle vad om brottmål i allmänhet är stadgat.

4:o. Tilltalas någon för brott som avses i 3 §, skall frågan huruvida skriftens innehåll är brottsligt prövas av en jury om nio medlemmar, där ej åtalet avser inbjudning till deltagande i lotteri eller ock parterna å ömse sidor förklara sig vilja utan sådan prövning hänskjuta målet till rättens avgörande. För den tilltalades fällande fordras minst två tredjedelar av rösterna; uppnås ej detta röstetal, varde han frikänd.

5:o. Vid underrätt som har att upptaga mål om brott som i 3 § sägs skola genom rättens val för en tid av tre kalenderår utses i Stockholm åttio, i Göteborg sextio och å annan ort fyrtio personer, att utgöra en jurykår ur vilken på sätt nedan sägs skola uttagas jurymän för tjänstgöring i dylika mål. Valet skall förrättas senast två månader före början av det första året i varje valperiod. Har mer än en fjärdedel av de valda avgått före valperiodens slut, skall ursprungliga antalet fyllas genom nytt val. Arbetar domstolen på avdelningar, skola domstolens samtliga ledamöter delta i val varom nu är stadgat.

Till medlemmar av jurykåren skola väljas i staden eller inom länet boende, för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet kända svenska medborgare, och skall vid valet tillses att kåren kommer att representera skilda samhällsgrupper. Ej må till medlem utses den som är under tjugufem eller över sextiofem år.

6:o. Ej må i jury tjänstgöra den som är omyndig eller i konkurstillstånd.

7:o. Då mål däri jury skall delta förekommer, skola av rätten genom lottnings ur jurykåren uttagas, till ledamöter i juryn sju och till suppleanter fem, samt av parterna å vardera sidan bland kårens övriga medlemmar eller andra till medlemmar av kåren valbara nämnas, till ledamöter tre och till suppleanter tre, samtliga på sätt allmän lag stadgar om domare ojäviga personer. Därefter äge vardera parten utan anförande av skäl utesluta en ledamot och en suppleant bland de av rätten utlottade samt en ledamot och en suppleant bland de av motparten nämnda.

8:o. Uteblir part från sammanträde då jury skall sättas eller undandrager sig part att nämna eller utesluta jurymän, skall vad på parten ankommer i stället verkställas av rätten genom lottning. Äro å ena sidan flera parter och uteblir någon av dem eller undandrager sig någon att nämna eller utesluta jurymän, vare de övrigas val för honom gällande. Kunna medparter ej enas om nämnande av jurymän, skall i stället av rätten verkställas utlottning ur jurykåren. Sämjas ej medparter om uteslutning, företage rätten lottning mellan de utlottade eller nämnda.

9:o. Vill part göra jäv mot någon som efter lottning eller genom parts val nämnts till juryman, framställe invändningen innan uteslutning företages. Därefter må vid underrätt fråga om jäv av part väckas allenast i det fall att den mot vilken jävet riktas är ledamot av jury och den omständighet varå det grundas ej var för handen eller parten kunnig då uteslutning företogs; och skall invändningen framställas vid första rättegångstillfället sedan parten erhöi kännedom om jävet.

I högre rätt må fråga om jäv ej väckas, med mindre jävet göres mot någon som suttit i jury och parten ej förrän i den högre rätten haft tillfälle att framställa jävet.

Har genom rättens beslut någon förklarats jävig att tjänstgöra i jury, skall vid det beslut förbliva. Mot rättens beslut varigenom framställt jäv ogillats må särskild talan ej föras.

10:o. Ej må någon utan laga förfall undandraga sig att tjänstgöra i jury. Dock må rätten bevilja juryman befrielse från uppdraget, när anledning finnes att han icke utan synnerlig olägenhet kan närvara vid målets handläggning.

Är juryman på grund av förhållanden som nu sagts eller i följd av jäv hindrad att tjänstgöra och finnes ej för honom suppleant som är därtill oförhindrad, skall ny juryman jämte suppleant utses enligt ovan angivna grunder. Ej må till juryman eller suppleant utlottas eller nämnas någon som förut blivit i samma mål utesluten.

11:o. Finnes icke någon som kan ställas till ansvar i anledning av tryckt skrifts utgivande, eller kan icke någon ansvarig anträffas, må utan hinder därav påstående att skriften skall förklaras konfiskerad upptagas och prövas av rätten. Sådan talan må anhängiggöras genom ansökan.

12:o. Där ej annat föranledes av bestämmelser i denna lag eller den i 1 mom. omförmälda särskilda lagen, skall beträffande rättegången i tryckfrihetsmål gälla vad om rättegång i brottmål är stadgat i allmän lag eller kriminallag för krigsmakten, där det är tillämpligt.

15:o. Alla mål — — — sig ådragit.

Böter som i denna lag utsatta äro, så ock vite vartill någon jämlikt 1 § 11 mom. fälles, förvandlas efter allmän lag.

16:o. Böter och viten efter denna lag tillfalla kronan, de fall undantagna då böter, enligt vad här ovan stadgat är, målsäganden ensam tillkomma.

Övergångsstadgande.

Äldre lags bestämmelser i 1 § 11 mom. samt i 4 och 5 §§ skola tillämpas till och med den 30 juni 1937.

Har förordnande om kvarstad blivit meddelat före den 1 juli 1937, skall beträffande den kvarstad tillämpas vad i äldre lag stadgas. De mål, vilka röra ämne varom bestämmelse givits i tryckfrihetsförordningen och vilka sistnämnda dag äro vid domstol anhängiga, skola i allt vad till rättegången hörer behandlas enligt äldre lag.

Val av jurykår enligt 5 § 5 mom. skall första gången företagas i juni månad 1937 och avse tiden till och med utgången av år 1939.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 april 1936.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler fråga om *vissa ändringar i tryckfrihetsförordningen*. Föredraganden anför:

»I skrivelse den 30 maj 1933 (nr 253) anhöll riksdagen att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av frågan om möjligheterna att ombilda processen i tryckfrihetsmål, anhängiggjorda av enskilda, i sådan riktning att större säkerhet för de enskilda därigenom uppnåddes.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 september 1933 tillkallade chefen för justitiedepartementet borgmästaren Georg Bismark och filosofie doktorn Sigurd Hansson att jämte talmannen i riksdagens andra kammar, ombudsmannen Aug. Sävström — vilken genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1933 tillkallats såsom sakkunnig i grundlagsfrågor — biträda vid utredning bland annat av frågan om en reform av tryckfrihetsprocessen. Den 14 december 1934 avgåvo de sakkunniga betänkande angående tryckfrihetsprocessens ombildning (statens offentl. utredn. 1934: 54), innefattande förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningens regler om processen och kvarstadsinstitutet.

Sedan yttranden över de sakkunnigas förslag efter remiss inkommit från myndigheter och sammanslutningar, har detsamma varit föremål för bearbetning inom justitiedepartementet.

Under det sålunda fortsatta utredningsarbetet ha uppkommit frågor om ändring i tryckfrihetsförordningen i vissa hänseenden vilka legat utom ramen för de nyssnämnda sakkunnigas uppdrag. Bland annat har den under år 1933 tillsatta kommittén för utredning angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet i sitt den 11 januari 1935 avgivna betänkande (statens offentl. utredn. 1935: 8) upptagit flera till tryckfrihetsrätten hörande spörsmål samt framställt förslag till förändringar på detta område, delvis av mycket genomgripande innebörd. Sålunda har kommittén föreslagit en överflyttning till justitiekanslern av den på chefen för justitiedepartementet ankommande övervakningen av tryckfrihetsförordningens efterlevnad samt en omdaning

av det enligt tryckfrihetsförordningen gällande ansvarighetssystemet för periodiska skrifter. Till dessa och övriga under utredningsarbetet inom departementet uppkomna frågor torde jag få tillfälle att i det följande återkomma.

Tidigare förslag och framställningar rörande ombildning av tryckfrihetsprocessen.

Tryckfrihetsförordningens stadganden om processen i tryckfrihetsmål avvika som bekant i flera avseenden från de för brottmål i allmänhet gällande reglerna. I fråga om mål som röra ansvar för tryckt skrifs innehåll, de egentliga tryckfrihetsmålen, äro olikheterna i förhållande till den vanliga processordningen högst betydande. Den för dessa mål föreskrivna specialprocessen kännetecknas främst därav att vid målens avdömande medverkar en jury, bestående av tre av domstolen samt sex av parterna utsedda personer, åt vilken överlämnas att avgöra frågan huruvida den åtalade skriften är brottslig. Beträffande övriga tryckfrihetsmål — avseende brott mot anonymitetsrätten, mot förbud att publicera vissa handlingar, mot skyldighet att anmäla anläggning av tryckeri eller att avlämna gransknings- och biblioteksexemplar o. s. v. — gäller att vissa av dem handläggas vid domstol utan jurys medverkan, medan åter andra, de s. k. ordningsmålen, avdömas i administrativ ordning av chefen för justitiedepartementet men med rätt för den pliktfälde att genom besvär draga saken inför högsta domstolen.

Den enligt tryckfrihetsförordningen gällande rättegångsordningen har utsatts för kritik ur skilda synpunkter, och tid efter annan ha framlagts förslag till avhjälpande av de brister som befunnits vidlåda densamma. I främsta rummet har härvid varit fråga om de egentliga tryckfrihetsmålen processuella behandling.

Bland de försök som sålunda gjorts att reformera tryckfrihetsprocessen må till en början nämnas de vid 1871 och 1872 års riksdagar av konstitutionsutskottet framlagda förslagen till ny tryckfrihetsförordning, innebärande för processens vidkommande i främsta rummet ändrade bestämmelser rörande juryns organisation. Förslagen vunno icke riksdagens bifall. Ett av Kungl. Maj:t i proposition (nr 21) till 1887 års första riksdag framlagt förslag till ny tryckfrihetsförordning blev på grund av mellankommande riksdagsupplösning icke behandlat av riksdagen.

Sedan riksdagarna åren 1902 och 1908 begärt revision i skilda hänseenden av tryckfrihetsförordningens bestämmelser, bland andra de som röra juryns organisation, tillkallade Kungl. Maj:t under år 1909 kommitterade för att biträda med revision av tryckfrihetsförordningen. De kommitterade avgåvo den 20 december 1912 betänkande med förslag till 'tryckfrihetsordning'. Detta förslag utgjorde, i likhet med de nyss omnämnda, i formellt hänseende en fullständig omarbetning av tryckfrihetsförordningen men innebar dock i sak större förändringar endast på vissa mera begränsade områden. Bland

annat föreslogs en omläggning av grunderna för juryns organisation. Juryledamöterna skulle enligt förslaget i varje mål uttagas genom lottning ur en på förhand befintlig, av domstolen för viss tidsperiod utsedd jurykår. I samband härmed föreslogs en koncentration av rättsskipningen i de viktigare tryckfrihetsmålen till rådhusrätterna i residensstäderna och städer med tjugutusen invånare eller däröver. Ehuru de kommitterade enligt uttalande i motiven funnit det nuvarande rättegångsförfarandet i jurymålen otillfredsställande, föreslogs likväl ej någon större ändring härutinnan; en reformering av förfarandet, som främst borde gå ut på att åstadkomma en muntlig koncentrerad förhandling inför juryn, ansågs icke lämpligen böra genomföras utan samband med en omdaning av den allmänna brottmålsprocessen. — Förslaget blev icke lagt till grund för proposition till riksdagen.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 80) till 1931 års riksdag angående huvudgrunderna för en rättegångsreform väcktes motioner med yrkande, bland annat, att utredning bleve verkställd och förslag framlagt rörande överflyttandet av tryckfrihetsmålen till de allmänna domstolarna, varvid dock såväl i underrätt som i överrätt nämnd borde medverka. Det särskilda utskott som behandlade ifrågavarande proposition fann i sitt utlåtande, att starka skäl kunde anföras för en reform av rättegångsförfarandet i tryckfrihetsmål, då den nu tillämpade ordningen lede av betydande brister. Tillräcklig anledning syntes utskottet dock icke föreligga att i samband med den då föreslagna rättegångsreformen upptaga det omfattande spørsmålet om reform av tryckfrihetsprocessen. Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen.

Vid 1933 års riksdag blev frågan om reformering av tryckfrihetsprocessen föremål för behandling i anledning av en inom första kammaren väckt motion (nr 248), däri hemställdes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till tryckfrihetsprocessens omdaning till överensstämmelse med övligt rättegångsförfarande. Konstitutionsutskottet anförde härom i utlåtande (nr 33), att en fullständig omdaning av tryckfrihetsprocessen måste medföra ändringar i flera andra bestämmelser i tryckfrihetsförordningen, och därigenom skulle reformen sannolikt behöva utsträckas att gälla hela berörda grundlag. Det vore enligt utskottets mening för närvarande lämpligare att på de partiella reformernas väg söka genomföra de ändringar som kunde finnas nödiga och nyttiga. Efter en erinran om att de förhoppningar som ställdes på juryinstitutet vid dess tillkomst år 1815 icke i allo infriats, vilket utskottet förmodade icke minst ha berott på det sätt varpå juryn utses, anförde utskottet ytterligare:

I stället för att förkorta rättegången hava jurymålen blivit betydligt längre och därigenom även högst betydligt dyrare än vanliga mål. Utgången av ett jurymål är även osäker och mycket oberäknelig. Särskilt erbjuder processen för enskilda målsägande sådana svårigheter, att dess tillgripande för erhållande av erforderlig upprättelse i förekommande fall i regel torde undvikas även när ingen annan väg står öppen. Annorlunda ställer sig saken måhända i de fall, som komma under allmänt åtal och där det allmännas intresse är lika delat mellan tryckfrihetens bevarande och dess missbruks

beivrande. Under sådana förhållanden synes det utskottet önskvärt, att utredning erhålles om lämpligheten och möjligheten av reformer beträffande den egentliga tryckfrihetsprocessen, såvitt den berör enskilda målsägande.

I enlighet med hemställan av utskottet avlät riksdagen den av mig inledningsvis omnämnda skrivelsen.

De sakkunnigas förslag till revision av tryckfrihetsprocessen och kvarstadsinstitutet.

Beträffande det i riksdagens skrivelse angivna spørsmålet huruvida särskilda regler kunna givas för processen i tryckfrihetsmål anhängiggjorda av enskilda framhålla de sakkunniga, att det ur skilda synpunkter icke synes ändamålsenligt att låta endast dessa mål omfattas av en reform. Det skulle vara förenat med svårigheter att giva en olika gestaltning av rättegången allteftersom enskild målsägande eller allmän åklagare utförde åtalet, då vissa mål vore av den beskaffenhet att såväl enskild målsägande som åklagare ägde behörighet att tala i saken, och den ene sålunda kunde inträda såsom part i ett av den andre anhängiggjort mål.

Ehuru enligt de sakkunnigas förmenande starka skäl tala för en revision av hela tryckfrihetsrätten i ett sammanhang, ha de sakkunniga dock ansett sig böra förorda att en partiell reform avseende tryckfrihetsprocessen vidtages. Härom anföres i betänkandet:

De upprepade försök som gjorts att omgestalta tryckfrihetsförordningen i dess helhet hava icke lett till åsyftat resultat, och det synes vara att befara att ett nytt försök som naturligtvis kräver ett långvarigt förarbete ävenledes skulle stranda. Missnöjet med det invecklade, långsamma och dyra förfarandet i tryckfrihetsmål, med nuvarande jurysystem och särskilt med svårigheten för enskilda medborgare att hävda sin rätt är emellertid så stor att det trots alla betänkligheter låter sig väl försvaras att till undersökning och prövning upptaga frågan om en partiell reform avseende rättegången i tryckfrihetsmål, särskilt domstolens anordning och förfarandet inför densamma. Endast i den mån ändringar i förevarande avseende kräva ändring även på andra områden inom tryckfrihetsförordningen bör undersökningen utsträckas över den angivna ramen.

I fråga om sambandet mellan tryckfrihetsprocessens ombildning och den allmänna processreformen yttra de sakkunniga bland annat, att det vid en reform av tryckfrihetsprocessen måste tillses att de nya lagbestämmelserna icke komma i strid med de principer vilka fastslagits såsom ledande för processreformen, utan erhålla en sådan läggning att de åtminstone till sina huvudgrunder kunna antagas fortbestå efter en allmän reform av straffprocessen. Den säregna konstruktionen av tryckfrihetsmål ger enligt de sakkunnigas mening anledning antaga att man bör kunna i fråga om förfarandet i tryckfrihetsmål nöja sig med enkla bestämmelser som stå i samklang med de allmänna principerna i den blivande processlagstiftningen, och en fullständig konformitet emellan rättegången i tryckfrihetsmål och andra brottmål är icke nödvändig, måhända icke ens önskelig.

De sakkunnigas förslag, som i tekniskt avseende utformats såsom ändringar i vissa delar av §§ 1, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen, är i sina huvudpunkter av följande innebörd.

Juryinstitutet bibehålles med uppgift för juryn att avgöra frågan om åtalad skrifts brottslighet. De sakkunniga ha vid sitt ställningstagande i denna fråga å ena sidan utvecklat bristerna i det rådande systemet och därvid uttalat att dessa brister äro så djupgående att systemet bör bibehållas endast i den händelse de kunna åtminstone i deras mest stötande former avlägsnas. Å andra sidan ha de sakkunniga framhållit fördelarna av lekmaninflytandet i tryckfrihetsmålen och ha, med avvisande av tanken att detta skulle beredas utrymme genom lekmän såsom meddomare i processen i dess helhet, stannat vid att förorda juryinstitutets bibehållande efter vissa organisatoriska förändringar. I fråga om betydelsen av lekmäns medverkan anföres bland annat:

Tryckfriheten i ett land är en dyrbar rättighet. Visserligen kan det med fog sägas att denna frihet undergräves genom att den missbrukas utan att de enskilda och samhället hava pålitliga medel i sin hand att reagera emot missbruken. Men det kan icke förbises att mycket, som vid en strängt formell juridisk prövning kan te sig som ett överskridande av lagens för tryckfriheten utstakade ramar, från det allmännas sida måste godkännas som ett lojalt och önskvärt hävdande av samhällets intressen. Det kommer an på en avvägning emellan kravet att å ena sidan missbruk av tryckfriheten måste kunna beivras och att å andra sidan till missbruk icke hänföres allt som efter ett formellt betraktelsesätt kan dit hänföras. I vanliga ärekränkningssmål har praxis med bestämdhet fastslagit, att den som har plikt eller befogenhet att lämna upplysningar om en annan person kan straffritt uttala sin ärliga mening även om upplysningarna skulle vara förklenliga för den det gäller. En liknande regel lär även gälla pressen. Den har ofta både anledning och plikt att med skärpa ingripa mot missförhållanden på olika områden, och det lär icke kunna undvikas att tjänstemän eller enskilda stundom få sitta hårt emellan, ofta på ett sådant sätt att deras handlingssätt och karaktär framstår i en nedsättande dager. Men att utstaka gränserna för pressens befogenhet eller plikt att på sådant hårdhänt sätt gripa in i människors öden, är det vanskligaste av allt. Att våra allmänna domstolar i många tvivelaktiga fall skulle hava anledning känna sig tacksamma för att gränsdragningen skedde efter det särskilda fallets egenart av en nämnd bestående av kloka, sansade lekmän kan tagas för givet. Även från det allmännas synpunkt kan det anses innebära en viss fördel att ett lekmanaelement får göra sin stämma hörd, då det gäller avgöranden av så stor vikt för samhället och de enskilda.

Förslaget innebär emellertid en begränsning i juryns användning. Såsom huvudregel föreslås i detta hänseende att jury skall medverka endast när den tilltalade det påkallar. Härvid ha de sakkunniga utgått från den uppfattningen att det uteslutande är den tilltalade som kan ha intresse av att fråga om en skrifts brottslighet prövas av en lekmananämnd; från åklagarens eller enskild målsägandes synpunkt utgör enligt de sakkunnigas mening juryn närmast ett osäkerhetsmoment som omöjliggör varje beräkning rörande framgången av en väckt talan. I den nämnda regeln om rätt för tilltalad att erhålla prövning av jury göres inskränkning beträffande vissa

grupper av egentliga tryckfrihetsmål, där behovet av lekmanamedverkan ansetts ringa eller intet. Sålunda skall begäran om jury av domstolen avslås i mål som blott angår ansvar jämlikt 3 § 12 mom. tryckfrihetsförordningen för inbjudning till deltagande i lotteriföretag. Yrkas ansvar allenast för smädligt yttrande mot enskild person eller för hotelse mot sådan, skall sådan begäran likaledes avslås såframt ej rätten finner särskilda omständigheter tala för bifall. Oberoende av målets beskaffenhet skall rätten avslå framställning om juryprövning, om den finner uppenbart att innehållet i åtalad skrift icke till någon del är brottsligt.

I fråga om sättet för juryns bildande föreslås bestämmelser, enligt vilka juryn konstitueras genom lottning ur en permanent jurykår, bestående i Stockholm av sextio och på andra orter av fyrtio personer. Av kårens medlemmar utses halva antalet av domstolen, medan återstoden väljes enligt den proportionella valmetoden av landstinget eller beträffande stad som ej deltagar i landsting av stadsfullmäktige. Valperioden omfattar för samtliga medlemmar av jurykåren två år.

Juryen består enligt förslaget av sju ledamöter. Dessas uttagande ur jurykåren sker sålunda att rätten utlottar till ledamöter av juryn elva och till suppleanter åtta personer. Bland de utlottade äger vardera parten utsluta två ledamöter och två suppleanter. Vid parts utevaro eller vägran att fullgöra utslutningen eller i händelse av oenighet mellan medparter verkställs utslutningen av rätten genom lottning. Suppleanterna inkallas till tjänstgöring vid laga förfall för ledamöterna och eljest då ledamot uteblir från målets handläggning.

Vissa kompetensregler för jurykårens och juryns ledamöter ha uppställts. För att en person skall kunna utses till medlem av jurykåren fordras sålunda att han fyllt tjugufem men ej sextio år samt att han är känd för omdömesgillhet, självständighet och oväld. Uteslutna från tjänstgöring i jury äro vissa yrkesgrupper, nämligen lagfarna domare, allmänna åklagare, polismän, de som ha till yrke att föra andras talan inför rätta samt de som äro anställda vid tidningar eller boktryckerier eller eljest vid sådana företag utöva yrkesmässig verksamhet. Ej heller får i jury tjänstgöra den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd, den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning, den som genom icke laga kraftvunnet utslag är dömd till sådan straffpåföljd, eller slutligen den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Juryns beslut fattas med enkel majoritet. Det är juryn medgivet att, i händelse fråga om skrifts brottslighet besvaras jakande, därvid även anmäla att juryn ansett brottet vara begånget under synnerligen mildrande omständigheter.

Jurymännen erhålla av statsmedel ersättning för sin inställelse i form av dagtraktamente och reseersättning enligt samma grunder som landstingsmän.

Enligt förslaget skall länet utgöra domkrets för de egentliga tryckfrihets-

målen, dock att stad som icke deltagar i landsting bildar egen domkrets. I allmänhet skall sålunda enligt förslaget mål angående tryckt skrifts innehåll upptagas vid den allmänna underrätten, d. v. s. under nuvarande förhållanden vid rådhusrätten i residensstaden i det län där skriften är tryckt. De sakkunniga ha i motiven erinrat därom att enligt de av 1931 års riksdag godkända huvudgrunderna för den allmänna rättegångsreformen skulle av de nuvarande rådhusrätterna bibehållas allenast de som äga minst tre lagfarna ledamöter samt att det i följd därav vore att förvänta att häradsrätt komme att i vissa residensstäder fungera såsom allmän underdomstol. De betänkligheter som kunde göras gällande mot att tryckfrihetsmål i vissa fall skulle komma att handläggas vid häradsrätt ha de sakkunniga icke ansett böra tillmätas avgörande betydelse. För undvikande av att både häradsnämnd och jury komme att deltaga i tryckfrihetsmåls avgörande vid häradsrätt har dock upptagits ett stadgande enligt vilket häradsrätten skall utgöras allenast av ordföranden sedan ett mål hänskjutits till prövning av jury.

I fråga om själva rättegångsförfarandet i de egentliga tryckfrihetsmålen upptager förslaget stadganden avsedda att radikalt ombilda processen enligt de principer som godkänts för den allmänna rättegångsordningens reformering. Sålunda skall målet förberedas vid ett sammanträde inför rätten, därvid parterna skola komma tillstådes personligen eller genom ombud. Vid förberedelsen avgöres frågan vem som enligt tryckfrihetsförordningens ansvarighetssystem skall anses vara rätt svarande, yrkandena i målet preciseras och beslut träffas rörande frågan om jurys medverkan. Bifalles framställning om målets prövning av jury, vidtagas de för dennas konstituerande erforderliga åtgärderna. Överhuvud skall vid detta förberedande sammanträde målet 'så beredas att det vid handläggning inför juryn kan slutföras i ett sammanhang'. Handläggningen inför juryn skall enligt förslaget utgöra en huvudförhandling, därvid principerna om muntlighet och omedelbarhet avsetts skola i största möjliga omfattning komma i tillämpning. Vissa bestämmelser ha i detta syfte föreslagits, vilka dock enligt vad de sakkunniga uttalat i motiven böra betraktas såsom allmänna anvisningar; detaljerade föreskrifter ha icke ansetts kunna meddelas i tryckfrihetsförordningen. De ifrågavarande bestämmelserna innehålla i huvudsak följande: Rättens ordförande skall lämna en kort redogörelse över vad saken gäller, varefter parterna muntligen äga utföra sin talan. På rätten ankommer huruvida skrift må uppläsa. Juryman äger att genom rättens ordförande framställa sådan fråga som kan vara av betydelse för målets utredning. Förhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott till dess målet är färdigt för avgörande. Sedan målet överlämnats till prövning, skall rätten utan uppskov till juryns besvarande skriftligen avfatta fråga eller frågor rörande skriftens brottslighet. Det är enligt vad i motiven anföres åt domstolens skön överlämnat huruvida vittnesförhör skall företagas vid förberedelsen eller förhandlingen.

Efter handläggningens slut sammanträder juryn under en av densamma

utsedd ordförande till enskild överläggning på stället. Härvid skola rättens protokoll i målet vara tillgängliga. Rättens ordförande skall vara närvarande under överläggningen för upplysningars meddelande men skall avträda innan ansvarsfrågan upptages till slutlig prövning. Sedan juryn fattat beslut, skall rätten avgöra målet och ofördröjligen för parterna avkunna utslag.

Beträffande processen i egentliga tryckfrihetsmål må slutligen anmärkas, att den nu gällande regeln om domstolens bundenhet vid den brottsrubricering som givits av åklagaren eller målsäganden i förslaget ersatts med en bestämmelse enligt vilken ansvar ej må ådömas efter strängare lagrum än det åklagaren eller målsäganden ansett tillämpligt.

För andra mål än de egentliga tryckfrihetsmålen ha de sakkunniga icke ansett några från den allmänna straffprocessen avvikande rättsregler beträffande forum och den processuella behandlingen vara påkallade i annan mån än som betingas av brottets eventuella karaktär av ämbetsbrott eller brott mot krigslagarna. I enlighet härmed innebär förslaget borttagande av gällande lags föreskrifter om rådhusrätt såsom forum för mål angående publikationsbrott, vissa svårare ordningsföreseelser av boktryckare och brott mot anonymitetsrätten, samt vidare överflyttning till allmän domstols handläggning av de s. k. ordningsmålen, vilka nu avdömas av chefen för justitiedepartementet. Från allmänna regler göres i fråga om dessa mål allenast den avvikelsen att åtal mot boktryckare för försummelse att avlämna biblioteksexemplar skall upptagas av domstolen i den ort där tryckeriet är beläget.

Föreskriften därom att tryckfrihetsmål skola underställas hovrättens prövning har enligt förslaget bortfallit.

Såsom inledningsvis nämnts avser de sakkunnigas förslag jämväl en revision av tryckfrihetsförordningens k v a r s t a d s b e s t ä m m e l s e r. Jämte de ändringar i gällande föreskrifter om kvarstad som äro betingade av den av de sakkunniga föreslagna omgestaltningen av rättegångsförfarandet innebär förslaget i denna del en förkortning av de tidsfrister inom vilka kvarstad för närvarande skall underställas prövning och följas av rättegångs anhängiggörande ävensom en förenkling av gällande lags invecklade och stundom svårtolkade kvarstadsregler. Med utgångspunkt från gällande bestämmelser ha de sakkunniga såsom förutsättning för vidtagandet av en kvarstadsåtgärd uppställt kravet, att innehållet i den skrift som skall beläggas med kvarstad innefattar förbrytelse som enligt tryckfrihetsförordningen kan medföra påföljd av skriftens konfiskering. I övrigt är förslaget av följande huvudsakliga innehåll. Efter det en skrift utgivits men innan åtal anställts för innehållet i densamma, kan kvarstad endast förordnas av chefen för justitiedepartementet eller hans ombud i den ort varest skriften blivit tryckt. För att vara gällande skall förordnandet vara meddelat den som har att ombesörja kvarstadens verkställande i tryckningsorten sist inom åtta dagar efter det granskningsexemplar avlämnats till chefen för justitiedepartementet eller hans ombud. Har ombud förordnat om skrifts beläggande med kvar-

stad, skall ombudet jämte anmälan härom ofördröjligen insända exemplar av skriften till chefen för justitiedepartementet, vilken har att inom åtta dagar efter det sådan anmälan inkommit fastställa eller återkalla kvarstaden. Fastställes kvarstaden äger chefen för justitiedepartementet, om så erfordras, förordna om kvarstadens verkställande jämväl å andra orter än tryckningsorten. Har chefen för justitiedepartementet meddelat eller fastställt ett beslut om kvarstad, skall justitiekanslern ofördröjligen underrättas om beslutet. Detta skall jämväl underställas prövning av den rätt varest åtal för skriftens innehåll bör väckas och förty anmälas för rättens ordförande inom fyra dagar efter dess fattande. Har inom sagda tid anmälan ej gjorts, eller har kvarstaden ej inom två dagar efter det sådan anmälan inkommit till rättens ordförande blivit prövad, är förordnandet förfallet. Därest åtalet skall anhängiggöras vid häradsrätt, ankommer det på dess ordförande att i fall då rätten ej är samlad företaga prövning varom nu sagts. Ytterligare skall, vid enahanda äventyr, stämning angående den kvarstadsbelagda skriften vara uttagen inom åtta dagar efter det underrättelse om kvarstaden inkommit till justitiekanslern. Fullföljes ej sedermera talan i målet, är förordnandet jämväl förfallet. Sedan stämning uttagits, kan endast rätten förordna om läggande eller hävande av kvarstad. Yrkande härom skall dock vara framställt inom viss tid. Fråga om en skrifts beläggande med kvarstad får ej ånyo upptagas sedan yrkande om kvarstad å skriften ogillats eller förordnande därom upphävt, förfallit eller återkallats. Bestämmelser ha även meddelats om ordningen för överklagande av beslut rörande kvarstad.

Det må slutligen anmärkas, att i de sakkunnigas uppdrag även ingick att utreda frågan om sådana ändringar i tryckfrihetsförordningen att hinder ej möter för residensstads förening med angränsande landsbygd under gemensam jurisdiktion. De sakkunniga ha vid behandling av frågan om förhållandet mellan tryckfrihetsprocessens omdaning och den förestående allmänna processreformen anført, att processreformen enligt de av riksdagen godkända riktlinjerna förutsätter avskaffande av rådhusrätterna i vissa residensstäder samt att en ändring av tryckfrihetsförordningen, i vad den föreskriver behörighet uteslutande för rådhusrätt att upptaga tryckfrihetsmål, därför är nödvändig redan på ett förberedande stadium. Såsom framgår av den nyss lämnade redogörelsen för sakkunnigförslaget innebär detta att tryckfrihetsmål skola kunna upptagas även av häradsrätt. I enlighet härmed äro förslagets forumbestämmelser avfattade, och grundlagshindret för residensstads förläggning under landsrätt skulle därmed vara undanröjt.

I särskilt yttrande har en av de sakkunniga, herr Hansson, ifrågasatt behovet av att för närvarande vidtaga den ingripande förändring av sättet för juryns bildande som de sakkunniga föreslagit. En sådan förändring vore icke erforderlig för genomförandet av de företrädesvis viktiga reformer i tryckfrihetsprocessen som avsåges med förslaget, nämligen concentration av förfarandet till en muntlig förhandling i juryns närvaro, till-

erkännande åt svaranden av frihet att få talan prövad utan jury och åt rätten av befogenhet att upptaga vissa ärekränkingsmål till slutlig prövning utan jurys medverkan samt slutligen likställande av häradsrätt med rådhusrätt såsom forum i tryckfrihetsmål.

Yttranden över sakkunnigförslaget.

Yttranden över de sakkunnigas förslag ha efter remiss inkommit från justitiekanslersämbetet, justitieombudsmannen, de allmänna hovrätterna, Stockholms rådhusrätt, rådhusrätterna i residensstäderna samt i Hälsingborg och Norrköping, styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, styrelsen för Sveriges advokatsamfund, vidare från Publicistklubben, Svenska tidningsutgivareföreningen och Svenska journalistföreningen, vilka förenat sig om gemensamt yttrande, samt från Svenska bokförläggareföreningen och Svenska boktryckareföreningen. Rådhusrätterna i Nyköping, Linköping, Jönköping, Växjö, Kristianstad, Hälsingborg, Vänersborg, Karlstad och Umeå ha till alla delar åberopat det av föreningen Sveriges stadsdomare avgivna yttrandet.

Förslaget har tillstyrkts eller i allt väsentligt lämnats utan erinran av Göta hovrätt, t. f. presidenten i hovrätten över Skåne och Blekinge, rådhusrätterna i Uppsala, Visby, Malmö, Mariestad, Gävle och Härnösand, styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar samt bokförläggare- och boktryckareföreningarna. I övriga yttranden ha de föreslagna förändringarna i fråga om rättegångsförfarandet i jurymålen vunnit allmän anslutning, medan däremot kritik riktats mot andra delar av förslaget, i främsta rummet mot dettas bestämmelser om sättet för jurys bildande. I några yttranden ha dock betänkligheter gjorts gällande mot att genomföra en reform av tryckfrihetsprocessen utan samband med den allmänna processreformen, och vissa av de hörda myndigheterna ha uttalat sig för ett fullständigt avskaffande av jurysystemet. De synpunkter som sålunda framförts beträffande förslagets huvudpunkter framgå i huvudsak av den följande sammanställningen.

Lämpligheten av en partiell reform avseende tryckfrihetsprocessen har i allmänhet icke ifrågasatts. Uttalanden till förmån för en sådan reform förekomma i de av *skånska hovrätten, rådhusrätterna i Karlskrona och Västerås* samt *bokförläggareföreningen* avgivna yttrandena. *Stadsdomareföreningen* ställer sig i detta avseende något tveksam men förklarar sig icke vilja avstyrka den föreslagna reformeringen av tryckfrihetsprocessen på grund av det motstånd som hittills mött vid försök till en allmän revision av förordningen. *Rådhusrätterna i Halmstad* och *Falun* omfatta den meningen att en revision av tryckfrihetsförordningen i dess helhet är lämpligare, och *rådhusrätten i Gävle* anför att en tillfredsställande omdaning av tryckfrihetsprocessen knappast torde kunna ernås utan att den nu gällande tryckfrihetsförordningen i sin helhet blir underkastad omarbetning och modernisering.

I en del yttranden beröres sambandet mellan tryckfrihetsprocessens ombildning och den allmänna processreformen. Under erinran att de sakkunniga eftersträvat en lösning efter riktlinjer som av statsmakterna redan godkänts såsom grundval för den slutliga utformningen av den allmänna rättegångsordningen i brottmål, tillstyrker *Svea hovrätt* att en på detta sätt lagd revision av tryckfrihetsförordningen utan uppskov genomföres. *Styrelsen för Sveriges advokatsamfund* betonar att — därest den ifrågasatta omdaning kommer, som de sakkunniga föreslagit, att medföra tillämpning av muntlighets- och omedelbarhetsprinciperna — ett i hög grad önskvärt tillfälle yppar sig genom förslaget upphöjande till lag att erhålla praktisk inblick i de förmåner en på dessa principer uppbyggd rättegångsreform erbjuder i jämförelse med det nu tillämpade, otidsenliga förfarandet. *Bokförläggareföreningen* uttalar att meningarna kunna vara delade om lämpligheten att nu företaga en reform av tryckfrihetsprocessen, varigenom den pågående utredningen om processrättens omläggning komme att föregripas i vad avser reglerandet av detta speciella område, men att betänkligheterna ej synas böra tillmätas avgörande betydelse. *Skånska hovrätten*, som visserligen finner en partiell reform väl försvarlig, anser att det kan starkt ifrågasättas om skäl finnas att verkställa reformen före den allmänna rättegångsreformen. *Rådhusrätterna i Stockholm, Norrköping, Örebro och Falun* anse likaledes att den allmänna processreformen bör avvaktas.

Beträffande frågan om juryinstitutets bibehållande ha delade åsikter yppats. *Svea hovrätt* anser att det slutliga avgörandet av denna grundläggande fråga bör anstå i avvaktan på rättegångsreformen. *T. f. presidenten i skånska hovrätten* anför i särskilt votum, att det ej är tillrådligt att avskaffa juryn så länge vår strafflag i fråga om sanningsbeviset i ärekränkingsmål intager sin nuvarande negativa ståndpunkt. Och det torde ej kunna ifrågasättas att under pågående processreform vidtaga förändringar enbart på detta område. Under nuvarande förhållanden syntes juryn utgöra ett starkt skydd för pressens rätt och även skyldighet att avslöja missförhållanden av allmänt eller enskilt slag utan att behöva riskera straff och ersättningskyldighet på grund av den mera formbundna rättstillämpningen som de allmänna domstolarna med de nuvarande lagreglerna i 16 kap. strafflagen ej kunde komma ifrån. *Justitieombudsmannen* delar till fullo de sakkunnigas uppfattning beträffande lämpligheten av att i den utsträckning som skett bibehålla juryinstitutionen i vår tryckfrihetsprocess. *Stockholms rådhusrätt* anför att det för domstolen ofta ter sig såsom fördel att i tryckfrihetsmål som ej sällan få en politisk betoning kunna överlämna åt en jury att uttala sig. *Rådhusrätten i Härnösand* har med hänsyn till vad de sakkunniga därom uttalat ej något att erinra mot att juryn fortfarande ingår såsom ett element i vår tryckfrihetsprocess, därvid rådhusrätten särskilt fäster avseende vid den föreslagna begränsningen i juryns användning. *Rådhusrätten i Luleå* yttrar att det måste i hög grad ifrågasättas huruvida juryn bör bibehållas ens i den omfattning de sakkunniga före-

slagit, men tillägger att rådhusrätten, därest juryns användningsområde klart utstakas, icke vill motsätta sig juryns bibehållande i huvudsakligen denna omfattning. *Pressorganisationerna* äro ense med de sakkunniga om att en övergång till ren domstolsbehandling icke är att tillråda.

Vissa av de hörda myndigheterna ha starkt ifrågasatt lämpligheten av att bibehålla jurysystemet eller ha direkt förordat dess avskaffande. *Justitiekanslersämbetet* anför bland annat:

Jurysystemet med dess i vårt land begränsade uppgift syntes, hur det än anordnades, komma att förete brister av allvarligt slag, varförutom systemet, som innebure en tudelning av domareuppgiften, skapade tekniska svårigheter vilka väl aldrig kunde erhålla en fullt klar lösning. Enligt ämbetets uppfattning hade det varit lyckligast om reformarbetet inriktats på att helt överföra tryckfrihetsmålen till domstolarnas avgörande. Ett sådant steg komme helt naturligt att återverka på tryckfrihetsförordningens processbestämmelser i övrigt, väsentligen i förenklade riktning. Ämbetet hade ingalunda förbisett att lekmannaomdömet kunde innebära ett värdefullt tillskott i domstolen. Men vad förut uttalats om de brister som mer eller mindre måste vidlåda jurysystemet hur det än anordnades hade bibringat ämbetet den uppfattningen att detta värde icke lämpligen kunde tillföras domstolen annorledes än i form av ett fast, i själva domstolen inarbetat lekmannelement, vars uppgift icke vore begränsad till här ifrågavarande mål.

Liknande synpunkter ha framkommit i yttranden av *skånska hovrätten* samt *rådhusrätterna i Norrköping* och *Västerås*. Även *rådhusrätterna i Halmstad*, *Göteborg* och *Östersund* samt *två ledamöter i Göta hovrätt* ha uttalat sig mot jurysystemets bibehållande.

I vad förslaget avser att begränsa juryns användning, bl. a. genom bestämmelse att jury skall deltaga i målets prövning endast när den tilltalade det påkallar, har det i ett flertal yttranden i princip tillstyrkt. *Svea hovrätt* finner sålunda förslaget i denna del välgrundat, och *pressorganisationerna* uttala att några principiella erinringar svårigen kunna göras mot de föreslagna reglerna för juryns anlitan. I ett par yttranden förordas en begränsning utöver vad de sakkunniga föreslagit. Helt avvisande ställer sig i detta hänseende endast *advokatsamfundets styrelse*. Däremot ha från skilda håll framställts anmärkningar mot det föreslagna stadgandet att i vissa ärekränkningsmål juryns medverkan skall vara beroende på domstolens prövning sålunda, att tilltalads begäran om målets hänskjutande till jury skall bifallas allenast om särskilda omständigheter tala därför. *Svea hovrätt*, *skånska hovrätten*, *rådhusrätterna i Östersund* och *Luleå*, *styrelserna för föreningen Sveriges häradshövdingar* och *advokatsamfundet* samt *pressorganisationerna* ha uttalat tvekan beträffande förslaget i denna del eller direkt avstyrkt detsamma, därvid å ena sidan anförts att så länge sanningsbevis i vanliga ärekränkningsmål vore förbjuden, den tilltalade icke borde avstängas från ovillkorlig rätt att erhålla jury (advokatsamfundet, pressorganisationerna), samt å andra sidan att i sådana mål jury överhuvud icke borde ifrågakomma (häradshövdingföreningen).

De beträffande sättet för juryns bildande gjorda uttalandena ge vid handen att man i allmänhet är ense med de sakkunniga i kritiken av det nuvarande systemets brister. I fråga om de lämpligaste medlen att afhjälpa dessa ha dock skiftande uppfattningar kommit till uttryck. Endast i ett mindre antal av yttranden ha de sakkunnigas förslag härutinnan ansetts i sin helhet vara att föredraga framför den nuvarande ordningen, och även där så skett ha betänkligheter i vissa hänseenden uttalats. Till denna grupp kunna hänföras yttranden av *rådhusrätterna i Uppsala, Halmstad, Gävle, Härnösand, Östersund och Luleå*.

Grundtanken i förslaget angående juryns bildande, att juryn i varje mål skall konstitueras genom lottning ur en permanent kår, har i flertalet yttranden vunnit principiell anslutning. Dock har på några håll, bl. a. av *rådhusrätten i Gävle* och *pressorganisationerna*, såsom en väsentlig svaghet framhållits att juryns sammansättning bleve genom lottningen i synnerligen hög grad beroende av slumpen. *Justitiekanslersämbetet* har i denna fråga yttrat att parternas nuvarande direkta medverkan i juryvalet utgjorde ett så fundamentalt fel att den nu föreslagna huvudlinjen (sammansättandet av en jurykår) måste anses äga ett bestämt företräde.

Emellertid ha svårigheterna att finna en tillfredsställande form för jurykårens utseende framhållits i åtskilliga yttranden. Kritiken mot förslaget i denna del har främst avsett bestämmelserna om landstings och stadsfullmäktiges befattning med valet. *Justitiekanslersämbetet*, som på sätt förut nämnts ställt sig avvisande till jurysystemet överhuvud, främst på grund av svårigheten att finna en tillfredsställande lösning av frågan om juryns bildande, har anmärkt att genomförandet av förslaget om en permanent jurykår borde ställas beroende av en jämkning i förslaget i syfte att reducera ensidigt partipolitiska inflytelser vid jurykårens bildande. *Justitieombudsmannen* har uttalat sig för bibehållande av ett folkligt inflytande vid juryns bildande men har funnit det kunna vara föremål för tvekan huruvida den föreslagna lösningen skulle visa sig kunna avvärja faran för en alltför långt gående politisering. Innan förslaget beträffande de kommunala representationernas medverkan godtoges borde ytterligare undersökas, om ej någon annan tillfredsställande lösning erbjöde sig, vilken — under tillgodoseende av kravet på viss folklig medverkan — på en gång undanröjde det nuvarande efter justitieombudsmannens mening alldeles oeffterrättliga systemet och det ej mindre onda som skulle ligga i jurykårens politisering. *Pressorganisationerna* anse att vägen över de kommunala församlingarna knappast ledde till det åsyftade målet: större enhetlighet och större saklighet. Det vore tämligen säkert att partipolitiska synpunkter komme att träda i förgrunden vid sådana juryval. Att detta partipolitikens intrång i rättslivet inte komme att förbättra juryns anseende och stärka dess auktoritet torde de flesta vara ense om. Snarare skulle den bli ytterligare skamfilad.

I vissa av de yttranden, där förslaget om de kommunala representationernas medverkan avstyrkts, ha uttalanden gjorts till förmån för en anord-

ning enligt vilken jurykårens utseende helt överlämnas åt domstolarna. *Svea hovrätt* anför sålunda härom:

En metod, enligt vilken juryns sammansättning bestämdes genom utlottning ur en delvis efter politiska synpunkter sammansatt kår, vore enligt hovrättens mening synnerligen olycklig och i hög grad ägnad att äventyra tilltron till rättsskipningens oväld. Vid nämnda erinran lägger hovrätten så stor vikt, att hovrätten, trots de uppenbara bristerna hos det nuvarande systemet, hellre skulle se detta fortbestå än ersatt av de sakkunnigas förslag i oförändrad form. Ur rättsvårdens synpunkt lyckligast vore enligt hovrättens mening, om de sakkunnigas förslag beträffande juryns bildande genomfördes med den ändringen, att hela jurykåren utsåges av rätten. Den uppgift, som härmed ålades domstolen, vore icke lätt, men det kunde med fog förväntas, att valet, som ju bleve underkastat den allmänna opinionens kontroll, komme att träffas med oväld och vidsynthet och sålunda skulle visa sig ägnat att stärka tilltron till rättsskipningen på detta område. Denna hovrättens mening vinner stöd av erfarenheterna beträffande det sätt, varpå domstolarna för närvarande handhava den ännu vanskligare uppgiften att i det särskilda fallet utse de jurymän, som i många fall faktiskt få avgörandet i sin hand.

Hovrätten har emellertid i anslutning till detta uttalande hemställt, att där est vad hovrätten föreslagit ansåges innefatta större avvikelser från nuvarande system än som funnes lämpligt, nu gällande regler åtminstone i så måtto förändrades att de ledamöter av juryn som för närvarande väljas av domstolen i stället bleve utsedda genom lottning inom en av domstolen utvald jurykår.

För helt domstolsvalda jurykårer ha, jämte *Svea hovrätt*, uttalat sig *en reservant i Göta hovrätt* och *rådhusrätten i Falun*. Även *rådhusrätterna i Västerås* och *Luleå* samt *föreningen Sveriges stadsdomare* anse nämnda utväg böra övervägas framför den föreslagna. Stadsdomareföreningen har ansett jämväl länsstyrelserna vara att föredraga såsom valkorporationer framför landsting och stadsfullmäktige. Däremot har *rådhusrätten i Norrköping* förklarar sig på det livligaste avstyrka att domstolen i någon form medverkar vid utseende av jurymän.

Faran av politisering av tryckfrihetsjuryn jämte svårigheterna att på annat sätt än de sakkunniga föreslagit finna en tillfredsställande utväg för juryns bildande har föranlett vissa av de hörda myndigheterna att ifrågasätta bibehållande i huvudsak av den nuvarande ordningen. *Rådhusrätten i Kalmar* har stannat vid denna mening, dock under uttalande att gällande bestämmelser böra kompletteras med föreskrift om utseende av suppleanter, så att de nuvarande tidskrävande kompletteringsvalen undvikas. *Pressorganisationerna* ha anfört bland annat att de sakkunnigas reformprogram i fråga om jurykåreerna fått ett utpräglat ogynnsamt mottagande i den offentliga diskussionen. Några mindre justeringar i den använda konstruktionen torde ej förändra intrycket. Valet torde — i fråga om det lekmannavalda elementet — stå mellan den nuvarande formen för juryns bildande och en övergång till ren domstolsbehandling. Det senare alternativet hade de sakkunniga icke velat tillråda, och deras motiv vore utan tvivel synnerligen vägande. För att

ge den domarvalda delen av juryn en så oantastlig ställning som möjligt vore det emellertid lämpligt att uppta de sakkunnigas förslag om en fast jury-mannakår.

Advokatsamfundets styrelse, som funnit det av de sakkunniga föreslagna sättet för juryns utväljande medföra större fara för felaktiga domar än det nuvarande systemet, har som en framkomlig väg att utan uppgivande av viktiga rättsprinciper tillmötesgå önskemålen om en reform ifrågasatt att nuvarande regler för juryns bildande allenast på det sätt ändras, att juryn kommer att bestå av fem medlemmar utsedda av domstolen och två utsedda av vardera parten.

De sakkunnigas förslag att vissa yrkesgrupper skola vara uteslutna från behörighet att tjänstgöra i jury har icke vunnit understöd i yttrandena. Man åberopar att juryn med jäv mot advokater, tidningsmän och boktryckare kommer att undanhållas för ändamålet ofta mycket värdefulla krafter. I denna riktning yttra sig *justitiekanslersämbetet*, *Svea hovrätt*, *Stockholms rådhusrätt*, *rådhusrätterna i Örebro och Gävle*, *styrelsen för Sveriges advokatsamfund* samt *pressorganisationerna*. *Styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar* uttalar den meningen att det enda yrke som synes böra utestängas från tjänstgöring i tryckfrihetsjury är tidningsmannens. *Svenska bokförläggareföreningen* och *svenska boktryckareföreningen* åter finna det önskligt att den sakkunskap som tidningsmän och boktryckare representera icke berövas juryinstitutionen. *Föreningen Sveriges stadsdomare* påpekar att möjligheten att såsom jurymän kunna utse erfarna jurister i många fall försvåras genom förslaget.

Att från jurymannaskap utesluta den som fyllt 60 år finner *rådhusrätten i Göteborg* ej nödigt samt uttalar att en övre åldersgräns — om en sådan anses bör utsättas — synes kunna bestämmas till 67 år, ordinarie domares avgångsålder. *Rådhusrätten i Östersund* förordar att åldersstrecket för jurymän fixeras till 65 år, och *föreningen Sveriges stadsdomare* uttalar att den i förslaget upptagna åldersgränsen av 60 år synes onödigt låg.

Frågan om beslutsreglerna inom juryn har i några yttrandena upptagits till behandling. *Justitieombudsmannen* uttalar att han är tveksam beträffande lämpligheten av de sakkunnigas åtgärd att ej uppställa krav på mera än enkel majoritet och *styrelsen för Sveriges advokatsamfund* förordar att de nuvarande reglerna för omröstning bibehållas inom en jury sådan som styrelsen föreslagit. *Svea hovrätt* är av den meningen att den av de sakkunniga uppställda regeln att utgången bestämmas genom flertalet röster kan utan betänklighet genomföras, därest rätten utser hela jurykåren, samt uttalar att det blir ännu mera angeläget att avlägsna varje anledning till misstanke att domstolen genom valet av jurymän sökt inverka på utgången i det särskilda fallet, om avgörandet skall träffas med enkel majoritet. *Rådhusrätten i Kalmar* uttalar sig för en förändring av beslutsreglerna från kvalificerad majoritet till enkel majoritet för fällande dom inom en jury med nuvarande sammansättning, under det att *pressorganisationerna* såsom

förutsättning för ändringen uppställa kravet att den domarvalda delen av juryn utlottas ur en fast, av domstolen utsedd jurymannakår.

Beträffande tryckfrihetsmålen s koncentration till ett relativt ringa antal domstolar med länet såsom domkrets har förslaget vunnit allmän anslutning. *Justitiekanslern* finner sålunda anordningen berättigad redan av den anledningen att, med hänsyn till tryckfrihetsmålen låga frekvens, den vana som handläggningen av dessa specialmål förutsätter i allmänhet icke kan förvärfvas med mindre målen sammanföras till ett fåtal domstolar. Mot förslaget i denna del uttalar sig dock *advokatsamfundets styrelse*, som framhåller att man icke får förbise att den muntliga processen, därest domstolarna icke göras lätt tillgängliga, kommer att för parterna medföra större tidsutdräkt och högre resekostnader ävensom större hinder i övrigt för erhållande av rättslig prövning av deras anspråk än som nu är fallet. Även med en begränsning av antalet behöriga domstolar skulle flertalet av dessa dock icke få önskvärd erfarenhet i fråga om tryckfrihetsmål.

Förslaget att häradsrätt i vissa fall skulle kunna vara forum i tryckfrihetsmål har avstyrkts i åtskilliga yttranden. Så t. ex. har *Svea hovrätt*, under hänvisning till att enligt förslaget häradsrätten sedan jury valts skulle utgöras av allenast ordföranden, yttrat att hovrätten icke kunde tillstyrka att på detta sätt för visst slag av mål tillskapades en ny typ av enmansdomstolar. Om häradsrätten i sin vanliga sammansättning ansåges olämplig att handlägga tryckfrihetsmål — en ståndpunkt för vilken hovrätten funne goda skäl kunna anföras — torde utan nämnvärd olägenhet kunna ordnas så, att vid residensstads förläggande under landsrätt rådhusrätten i annan stad inom eller utom länet erhöles den behörighet varom nu vore fråga.

Med avseende å rättegångsförfarandet i de egentliga tryckfrihetsmålen har grundtanken i förslaget — att efter vederbörlig förberedelse sammanföra förfarandet till en huvudförhandling i juryns närvaro med tillämpning av principerna om muntlighet och omedelbarhet — vunnit allmänt stöd i de avgivna utlåtandena. *Svea hovrätt* giver förslaget sin anslutning, och *justitiekanslersämbetet* är av den mening att de nya bestämmelserna om rättegången i stort utgöra synnerligen värdefulla förbättringar. *Justitieombudsmannen* hälsar med tillfredsställelse särskilt strävandet att i tryckfrihetsmålen få till stånd en muntlig, koncentrerad förhandling. *Rådhusrätten i Uppsala* finner nygestaltningen av rättegångsförfarandet i de egentliga tryckfrihetsmålen i det hela nyttig och välbetänkt. *Rådhusrätten i Kalmar* instämmer principiellt i de bestämmelser varigenom koncentration, muntlighet och omedelbarhet vinnas i tryckfrihetsprocessen, och *rådhusrätten i Västerås* finner förslaget i förevarande del väl avvägt och motsvara de krav som böra ställas på en efter moderna principer anordnad tryckfrihetsprocess. *Pressorganisationerna* uttala att man har skäl att hoppas att den föreslagna omläggningen av proceduren kommer att om inte helt undanröja så i alla fall försvaga en del av de berättigade anmärkningar vilka riktas mot juryprocessen i dess nuvarande form.

I två yttranden anförs betänkligheter mot de föreslagna reglerna om processförfarandet. *Rådhusrätten i Gävle* yttrar att de bestämmelser som i förslaget intagits om rättegångsförfarandet synas vara i viss mån vaga och till domstolarna överlämna befogenhet att i jämförelsevis stor omfattning handla efter omständigheterna, och *rådhusrätten i Luleå* anmärker att det här kommer att bli fråga om en blandning av skriftligt förfarande och muntlig förhandling samt ifrågasätter om icke en närmare reglering i lagtexten är erforderlig rörande åtskilliga spörsmål angående förfarandet.

Den föreslagna regleringen av **kvarstadsinstitutet** finner *justitieombudsmannen* icke giva anledning till anmärkning. Även *svenska boktryckareföreningen* förklarar sig icke hava något att erinra. *Rådhusrätten i Gävle* hemställer att bestämmelserna om kvarstad omredigeras så att de bli mindre omständiga. I fråga om institutets närmare utformning uttala *rådhusrätterna i Malmö* och *Västerås* samt *pressorganisationerna* att befogenheten att pröva ett av chefen för justitiedepartementet meddelat eller fastställt förordnande om kvarstad bör överflyttas från underrätt till tryckfrihetskommittén. Även *styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar* synes vilja förorda en prövning av tryckfrihetskommittén. Den frist av två dagar inom vilken ett beslut rörande ett av chefen för justitiedepartementet meddelat eller fastställt förordnande om kvarstad skall vara av underrätt meddelat har i ett flertal yttranden ansetts vara alltför kort.

Övriga förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen.

Kommittén för utredning angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet.

Kommittén för utredning angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet har såsom inledningsvis nämnts behandlat flera till tryckfrihetsrätten hörande spörsmål.

I fråga om **tryckfrihetsprocessen** framhåller kommittén, att det för vinnande av de syftsmål som den av kommittén verkställda utredningen avser måste vara av vikt att vissa brister i den nuvarande ordningen i den mån det är möjligt avhjälpas. Ett hinder för ett kraftigare ingripande mot propaganda från ytterlighetsriktningar ser kommittén i den osäkerhet som föranledes av tryckfrihetsprocessens anordningar och särskilt jurysystemet. Det kan emellertid enligt kommitténs mening icke sättas i fråga att avskaffa juryn. Åtgärder kunna ifrågasättas endast i den mån i själva anordningarna för juryns utseende och funktion finnas brister som skapa en rättsvården äventyrande osäkerhet. Såsom den säkerligen största bristen i det rådande systemet framhåller kommittén det sätt på vilket parternas medverkan vid juryns utseende är anordnat. Under hänvisning till de av 1933 års sakkunniga föreslagna nya bestämmelserna härutinnan uttalar emellertid kommittén att den icke ansett sig böra närmare ingå på frågan.

Övervakningen i avseende å tryckfrihetsförordningens efterlevnad och därmed kvarstadsmyndigheten är enligt gällande rätt överlämnad åt chefen för justitiedepartementet och utövas av honom med hjälp av särskilt förordnade ombud. Det åligger sålunda chefen för justitiedepartementet att tillse, att förgrifliga skrifter, där så är av behovet påkallat, åtalas och beläggas med kvarstad. Åtalsmyndigheten tillkommer visserligen formellt justitiekanslern, till vilken chefen för justitiedepartementet har att överlämna de skrifter han finner böra åtalas, men då enligt fast praxis ett anbefallt åtal aldrig uteblir, är justitieministern i realiteten även högsta åtalsmyndighet i tryckfrihetsmål.

I 1912 års kommittébetänkande föreslogs att övervakningen av tryckfrihetsförordningens efterlevnad skulle överflyttas å justitiekanslern. Såsom ett missförhållande av betänklig art betecknades det förhållandet att en medlem av regeringen, tillika justitieväsendets högste chef, vid sidan av sin ställning såsom Konungens ansvarige rådgivare och sin egentliga ämbetsförvaltning, hade att utöva polis- och åtalsmyndighet i pressmål; en dylik dubbelställning kunde icke vara annat än menlig ur justitieförvaltningens och rättskipningens objektiva synpunkt.

Betänkandet angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet ansluter sig till 1912 års förslag i fråga om övervakningen av tryckfriheten. I betänkandet anföres att olägenheterna av den nuvarande ordningen väl icke särskilt skarpt framträtt, beroende därpå att på ansvarigt håll en relativ enighet rått angående det sätt på vilket tryckfrihetsförordningens bestämmelser till skydd mot missbruk av tryckfriheten borde tillämpas. Det kunde emellertid ej förväntas att denna enighet alltid skulle fortfara. Det allmänna läget i samhället hade på de senare åren i hög grad förändrats. Frågan om behandlingen av oarter i ytterlighetspartiernas verksamhet hade trätt i förgrunden på ett helt annat sätt än tidigare. I den mån mera djupgående skiljaktigheter skulle yppa sig beträffande handhavandet av åtalsbefogenheten i denna nya situation — och sådana kunde lätt tänkas uppstå — vore att befara att de vid regeringsskiften skulle kunna taga sig uttryck i ett olika utövande av denna befogenhet.

I syfte att öka kvarstadsinstitutets effektivitet beträffande ingripande mot brottslig propaganda har kommittén övervägt sådan ändring av bestämmelserna att ordningsmakten skulle äga att belägga en förgriflig skrift med provisorisk kvarstad. Endast på en punkt har emellertid ändringsförslag i detta hänseende framställts, nämligen i fråga om flygblad och andra liknande skrifter. Kommittén föreslår att i de bestämmelser som komma att reglera kvarstadsinstitutet införas ett stadgande av innehåll, att då flygblad eller skrift som utdelas utan vederlag innehåller klar och tydlig uppmaning till brott, polismyndigheten skall äga att provisoriskt belägga skriften med kvarstad intill dess övervakningsmyndigheten eller dess ombud meddelat besked huruvida kvarstad kommer att förordnas. Sådant besked skall ofördröjligen och senast inom 48 timmar inhämtas, vid äventyr att den provisoriska kvarstaden eljest förfaller. I motiveringen anföres bland annat:

Den bristande effektiviteten i kvarstadsinstitutet torde kännbarast göra sig gällande, då det är fråga om flygblad och andra liknande skrifter, som äro avsedda att hastigt spridas och vanligen utdelas utan vederlag. I fråga om dessa skrifter torde ofta hända att något exemplar ej avlämnas till övervakningsmyndigheten, och under alla förhållanden är skyndsamhet mer än eljest av nöden. Därförutan torde ett kvarstadsförordnande merendels vara utan någon effekt. Vidare kan i dessa fall myndigheternas vanmakt framstå såsom synnerligen anstötlig. Detta gäller framför allt då skriften innehåller en tydlig och klar uppmaning till brott. Det ligger i flygbladets natur i motsats till exempelvis en tidning att dess innehåll omedelbart och hastigt förmedlas till läsaren. Då det innehåller en klar och tydlig uppmaning till brott måste dess spridning under sådana förhållanden betecknas såsom en öppen utmaning mot rättsordningen. Denna synes icke böra tålas.

Kommitténs förslag i fråga om överflyttningen av övervakningsskyldigheten och om den provisoriska kvarstaden — vilket såsom ock framhålles i betänkandet skulle föranleda ändring och omskrivning av ett stort antal moment i tryckfrihetsförordningen — föreligger icke i form av lagtext. Ändringarna i denna del har kommittén funnit lämpligen böra verkställas i samband med arbetet på tryckfrihetsprocessens omdaning.

I flertalet av de yttranden som efter remiss avgivits över kommittéförslaget har detta i nu ifrågavarande delar i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Justitiekanslersämbetet* erinrar därom att ämbetet i yttrande över 1912 års förslag till tryckfrihetsförordning förklarar sig icke ha något att erinra mot den redan då ifrågasatta överflyttningen till ämbetet av övervakningen i avseende å tryckfrihetens efterlevnad. Ämbetet saknade anledning att nu intaga en annan ståndpunkt. *Pressorganisationerna* (Publicistklubben, Svenska tidningsutgivareföreningen och Svenska journalistföreningen) instämma i kommitténs förslag om överflyttning av övervakningen. *Överståthållarämbetet* har beträffande frågan om rätt för polismyndighet att provisoriskt kvarstadsbelägga flygblad o. dyl. yttrat, att då detta vore ett av de områden där det nuvarande systemets ineffektivitet starkast gjort sig kännbar, ämbetet ville understryka vikten av att härutinnan genomföra ändrad lagstiftning.

Frågan om ingripanden mot affischer m. m. har kommittén ansett äga ett ej ringa intresse med avseende å ytterlighetspartiernas propaganda. Förslag har framställts därom att i § 1 mom. 1 tryckfrihetsförordningen skall göras ett tillägg, däri uttalas att för offentliggörande av tryckt skrift genom anslag, genom kringförande av plakat eller på annat likartat sätt skall gälla de villkor och inskränkningar som om annan skrift äro eller varda i sådant hänseende stadgade. Kommittén påvisar att polismyndighet, ehuru klara lagbestämmelser saknas, enligt praxis anses utan anlitan- de av de former tryckfrihetsförordningen anvisar för kvarstad kunna ingripa mot offentliggörande på angivet sätt av tryckt skrift, då därigenom brytes mot allmän ordning eller anständighetens krav. För att emellertid undanröja den ovisshet som härutinnan kan råda har kommittén ansett att en uttrycklig erinran därom bör göras i tryckfrihetsförordningen. — Förslaget har jämväl i denna del i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Gällande regler om ansvarigheten för utgivande av periodiska skrifter, d. v. s. tidningar och tidskrifter, innebära att varje sådan skrift skall ha en ansvarig utgivare, vilken ensam bär författaransvaret för hela tidningens innehåll, oberoende av huru stor eller liten del han i verkligheten haft i en åtalad artikel samt oberoende av om författaren anmäler sig vilja svara därför. Med utgivare förstås den som är försedd med chefens för justitiedepartementet bevis att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer. Den som vill erhålla dylikt s. k. hinderlöshets- eller tillståndsbevis har endast att anmäla sig hos departementschefen samt uppgiva skriftens namn och tryckningsort. Är sökanden ej förklarad ovärdig att föra annans talan, skall hinderlöshetsbevis meddelas. Därvid undersökes emellertid att icke annan har hinderlöshetsbevis för tidning med samma namn.

I syfte att hindra tidningsutgivare att överflytta ansvaret på bulvaner har kommittén, i huvudsaklig överensstämmelse med det år 1912 framlagda förslaget härutinnan, föreslagit nya ansvarighetsregler beträffande periodiska skrifter. I motiven anföres härom:

Det är allbekant, att de nuvarande stadgandena om ansvarig utgivare lämnat utvägen för de verkligt ansvariga att skjuta straffrisken från sig på en bulvan, en s. k. 'ansvaring'. Denna utväg torde i stor utsträckning ha utnyttjats vid utgivande av tidningar, som utgöra språkrör för ytterlighetspartierna. Det är ett gammalt önskemål att få slut på detta system, och kommittén anser att frågan i detta sammanhang bör upptagas och bringas till lösning. Det nuvarande systemet måste anses som ett svårt missförhållande ur rättsordningens och rättskänslans synpunkt, och detta minskas ej därav att dessa lejda ansvaringar ofta av mera ideella bevekelsegrunder än för penningar åtaga sig straffet. För stävjandet av de missbruk av tryckfriheten, som här förut påpekats, är det av vikt att detta missförhållande rättas.

De av kommittén föreslagna reglerna innebära att den verkliga utgivaren, 'den person som i egenskap av utgivare äger utöva inseendet över skriftens utgivande och bestämma dess innehåll', skall svara för innehållet, även om annan angivits såsom utgivare. Det skall vara tillåtet att genom fri bevisning styrka vem den verkliga utgivaren är. Utgivare får enligt förslaget endast den vara som är i riket bosatt svensk medborgare, är myndig samt icke är ådömd påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas. För den händelse behörig utgivare ej finnes eller det ej kan visas vem han är, inträder subsidiärt ansvar för förläggaren. I särskilda fall, såsom då även förläggare saknas, svarar boktryckaren för skriftens innehåll. Med den ändring som sålunda gjorts i gällande ansvarighetsregler har bestämmelsen om hinderlöshetsbevis ansetts böra utgå och ansökan om hinderlöshetsbevis har i förslaget ersatts med en enkel anmälan till den övervakande myndigheten. Kommittén har emellertid i motiven erinrat att det skydd för tidnings namn som gällande bestämmelse om hinderlöshetsbevis innebär alltjämt är behövt. Då frågan om sådant skydd ej har med tryckfrihet att göra, har kommittén funnit behovet därav böra

tillgodoses i annan ordning. Kommittén framhåller att dess förslag förutsätter att särskilda bestämmelser för ändamålet utarbetas, men har ansett detta ligga utanför sitt uppdrag.

I ett stort antal av de avgivna yttrandena har förslaget i denna del principiellt tillstyrkts.

Kommittén har föreslagit införandet i såväl allmänna strafflagen som tryckfrihetsförordningen av straffbestämmelser mot *lögna ktig propa g a n d a*, ägnad att väcka förakt för allmänt organ eller att framkalla fara för rikets säkerhet eller allmän ordning och frid. Jag har i annat sammanhang, vid anmälan den 31 januari 1936 av fråga om lagstiftning mot statsfientlig verksamhet, redogjort för förslaget, som avser upphävande av nuvarande 8 kap. 14 § strafflagen och dess ersättande med ett stadgande av angiven innebörd ävensom införande av ett motsvarande stadgande såsom ett nytt moment i § 3 tryckfrihetsförordningen.

I samband härmed har kommittén förordat ett förslag till ändring av § 3 mom. 12 tryckfrihetsförordningen, som de för tryckfrihetsprocessens omdaning tillkallade sakkunniga på grund av särskilt uppdrag framlagt i *promemoria rörande lagstiftning angående lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar*.¹ I nämnda lagrum stadgas straff — böter från och med trettiotre riksdaler sexton skillingar till och med etthundra riksdaler — för lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande. Ehuru med detta stadgande torde ha åsyftats allenast att brännmärka sådana framställningar som avse att uppväcka missnöje med och hat mot regering och styrelsesätt, har det fått tillämpning även beträffande osanna, om än icke ärekränkande framställningar om enskildas förhållanden. De sakkunniga föreslogo i nämnda promemoria, att stadgandet skulle bibehållas för tillämpning beträffande rykten vilka äro skadliga såväl för samhällets medlemmar i allmänhet som för den enskilde, dock med förhöjt straff av böter intill ettusen riksdaler eller fängelse i högst sex månader. Det förutsattes härvid att i strafflagen, såsom ersättning för nuvarande 8 kap. 14 §, och i § 3 tryckfrihetsförordningen bleve införda stadganden avseende falska rykten vilka ingå såsom led i en mot staten eller dess verksamhet riktad propaganda eller vilka störa den allmänna ordningen.

Kommittén föreslår till ökat skydd för ämbets- och tjänstemän mot ärekränkningar, att allmän åklagare skall äga åtala ärekränkning mot sådan person även då den icke avser den kränktes ämbete eller tjänst men förhållande utom ämbetet eller tjänsten av beskaffenhet att den kränkte därigenom kan anses ovärdig det förtroende och den aktning som tjänstens behöriga utövning kräver. En närmare redogörelse för förslaget, som avser ändring i 16 kap. 15 § strafflagen och § 5 mom. 11 tryckfrihetsförordningen, har av mig lämnats i mitt nyssnämnda anförande till statsrådsprotokollet för den 31 januari 1936.

¹ Promemorians innehåll finnes i huvudsak återgivet i betänkandet rörande åtgärder mot statsfientlig verksamhet sid. 120.

I yttrande över denna del av kommittéförslaget har *justitiekanslersämbetet* fäst uppmärksamheten på den icke motiverade skillnad i tillämplighetsområdet för § 3 mom. 8 tryckfrihetsförordningen, om smädelse mot rikets ämbets- och tjänstemän i och för ämbetet, samt motsvarande bestämmelser i 10 kap. strafflagen, som består däri att förstnämnda stadgande avser allenast statliga funktionärer.

Departementsutkast rörande ändrade föreskrifter om avlämnande av biblioteksexemplar.

I samband med det fortsatta utredningsarbetet rörande tryckfrihetsprocessens ombildning har inom justitiedepartementet upprättats utkast till ändrad lydelse av § 1 mom. 11 tryckfrihetsförordningen.

I nämnda lagrum stadgas skyldighet för boktryckare att före slutet av juni månad varje år till kungl. biblioteket och till vardera av rikets universitet avlämna ett exemplar av vad under det nästförlutna året tryckts. Därjämte stadgas, att den som underlåter detta skall för varje särskilt fall böta tjugufem riksdaler samt ändock vara pliktig att, vid enahanda ansvar, inom ny förelagd tid behöriga exemplar avlämna.

Enligt departementsutkastet skall den nu föreskrivna tidsfristen begränsas sålunda att vad under varje halvt kalenderår är utgivet skall vara levererat inom två månader från halvårets utgång. Den som underlåter att avlämna biblioteksexemplar skall enligt utkastet straffas med böter från och med tjugufem till och med femhundra riksdaler samt vara pliktig att vid vite, högst ettusen riksdaler, fullgöra leveransplikten.

I yttranden, som efter remiss avgivits över utkastet jämte en därvid fogad promemoria i ämnet, ha de föreslagna ändringarna tillstyrkts av *universitetskanslern* efter hörande av *överbibliotekarierna vid universitetsbiblioteken*, vilkas likaledes tillstyrkande yttranden inkommit till justitiedepartementet, samt av *riksbibliotekarien*. *Svenska boktryckareföreningen* har lämnat förslaget utan erinran såvitt angår straffbestämmelsen. Beträffande tiden för avlämnandet av biblioteksexemplar har föreningen anfört, att några allvarliga erinringar ej syntes kunna göras mot förslaget att leveranserna skulle ske halvårsvis, men att den föreslagna fristen av två månader efter varje halvårs utgång skulle för de större tryckeriernas del vara synnerligen kort. Föreningen har därför hemställt om en utsträckning av tiden till tre månader.

I det föregående har redogjorts för vissa under åren 1933—1935 verkställda utredningar rörande ändringar i den gällande tryckfrihetsrätten. Dels ha sakkunniga inom justitiedepartementet jämlikt dem givet uppdrag att utreda frågorna om en reform av tryckfrihetsprocessen avgivit betänkande och förslag angående en omgestaltning av juryns organisation samt av rättegångsförfarandet i jurymål jämte därmed sammanhängande jämkningar i kvarstadsinstitutet. Och dels har den för utredning av möjligheterna att

**Departements-
chefen.**

vidtaga åtgärder mot statsfientlig verksamhet tillsätta kommittén fäst uppmärksamheten på vissa förhållanden på tryckfrihetsrättens område, vilka kommittén från sina speciella utgångspunkter funnit vara i behov av revision. Kommittén har sålunda, bland annat, hemställt att den högsta övervakningsmyndigheten måtte i samband med den processuella reformen överflyttas till justitiekanslern ävensom framlagt förslag till revision av ansvarighetsreglerna beträffande periodiska skrifter. I båda hänseendena har kommittén i allt väsentligt byggt på det år 1912 framlagda förslaget till ny tryckfrihetsförordning.

Samtliga de nämnda förslagen, vilka vart för sig beröra centrala delar av den gällande tryckfrihetsrätten, ha avsetts skola genomföras såsom partiella reformer inom tryckfrihetsförordningens ram. Denna plan för förslagets genomförande kan uppenbarligen giva anledning till vissa betänkligheter. Tryckfrihetsförordningen är, såsom i det år 1912 avgivna betänkandet närmare utvecklats, ett helhetsverk av synnerligen ömtålig beskaffenhet. För de kommitterade framstod det då såsom ett alltför vanskligt företag att söka genomföra reformer av den omfattning som nu är i fråga utan att samtidigt företaga en fullständig omarbetning av tryckfrihetsförordningen i formellt hänseende. Svårigheterna att vidtaga partiella ändringar i tryckfrihetsförordningen kunna för visso icke underskattas. Men det är å andra sidan uppenbart att även den år 1912 anvisade vägen att ersätta tryckfrihetsförordningen med en ny lag är synnerligen svårframkomlig. Vid valet mellan de båda alternativen synes man för närvarande böra stanna vid det förra, för vilket jämväl riksdagen i överensstämmelse med konstitutionsutskottet uttalat sig, dels såsom i det föregående anmärkts år 1933 och dels år 1935 vid behandling av en då väckt motion rörande revision av tryckfrihetsförordningen.

Denna ståndpunkt medför emellertid en ej obetydlig begränsning i rörelsefriheten; varje ingrepp måste ske med stor försiktighet och med aktgivande på dess återverkningar på andra bestämmelser i lagen. I följd av den i tryckfrihetsförordningen använda tekniken kunna nämligen ofta till synes obetydliga ändringar på ett visst område få konsekvenser även i andra delar av lagen och därigenom medföra tämligen vidlyftiga omredigeringar, ett förhållande som för övrigt framhållits av konstitutionsutskottet i dess nyss omnämnda utlåtande år 1933. Redan de ändringar tryckfrihetsförordningen hittills undergått ha otvivelaktigt gjort dess formella brister än mera framträdande än de från början varit. I den mån ändringarna komma att beröra de grundläggande stadgandena i lagen eller eljest erhålla större räckvidd, ökas dessutom risken att sammanhanget mellan lagens skilda delar rubbas och därmed även den rättstillämpning som, delvis utan uttryckliga föreskrifter men på grundval av lagens skilda bestämmelser, så småningom under lagens tillvaro utbildats. Det är under sådana förhållanden uppenbart att större ändringar i tryckfrihetsförordningen icke böra vidtagas utan att synnerligen starka skäl därtill föreligga, och det kan i allmänhet icke komma i

fråga att sträcka ändringarna på ett visst område längre än som erfordras för att avhjälpa de allra mest framträdande bristerna.

Sakkunnigutredningen rörande tryckfrihetsprocessen synes ge vid handen att en partiell reform som tar sikte på juryorganisationen och rättegångsförfarandet icke behöver ur de nyss berörda synpunkterna väcka allvarligare betänkligheter. Detta omdöme torde ej jävas därav att sambandet mellan de processuella bestämmelserna och kvarstadsreglerna kräver en samtidig revision av dessa senare. Beträffande såväl juryns sammansättning som i synnerhet själva förfarandet i jurymålen har den nuvarande ordningen sedan gammalt ansetts otillfredsställande, och det måste anses vara en angelägenhet av stor vikt att de mest iögonenfallande bristerna utan ytterligare tidsutdräkt avhjälpas. Denna uppfattning har vunnit ett starkt stöd av de i ärendet hörda myndigheterna och sammanslutningarna. Jag har därför ansett mig böra på grundval av de sakkunnigas förslag och de inkomna yttrandena upptaga dessa frågor till närmare övervägande. Beträffande den formella behandlingen har jag dock funnit anledning att i ett avseende avvika från förslaget, varom här må anmärkas följande.

De sakkunniga ha avsett att i tryckfrihetsprocessen införa ett förfarande enligt de principer som följas vid arbetet på den allmänna rättegångsreformen. Handläggningen av jurymålen skall sålunda enligt förslaget — efter förberedelse inför rätten, därvid bland annat vidtagas åtgärder för juryns bildande — koncentreras till en muntlig huvudförhandling i juryns närvaro. Förhandlingen skall såvitt möjligt slutföras i ett sammanhang och juryn skall därefter sammanträda för brottsfrågans avgörande, varefter rätten har att ofördröjligen avkunna utslag i målet. Samtliga de bestämmelser som ansetts erforderliga för genomförandet av denna synnerligen betydelsefulla förändring i det processuella förfarandet ha enligt förslaget inarbetats i tryckfrihetsförordningen. Resultatet härav har blivit mindre tillfredsställande. Bestämmelserna ha nämligen, sammanträngda i tryckfrihetsförordningens 5 §, blivit svåröverskådliga och tämligen summariska. Då det gäller att, låt vara i begränsad omfattning, införa ett från det vanliga så avvikande rättegångsförfarande som det nu ifrågasatta, torde ett större utrymme för bestämmelserna härom vara erforderligt. För detta ändamål synes lämpligast att stadgandena icke införas i tryckfrihetsförordningen utan meddelas i form av en särskild lag, stiftad i den ordning § 87 regeringsformen föreskriver. Några principiella betänkligheter häremot torde svårigen kunna med fog anföras. I jämförelse med vad nu gäller sker nämligen härigenom i lagtekniskt hänseende endast den förändringen, att förfarandet i vissa tryckfrihetsmål, jurymålen, kommer att, på grund av hänvisning i tryckfrihetsförordningen, i väsentliga delar regleras i den särskilda lagen i stället för i rättegångsbalken. En fördel av denna anordning utöver vad nyss nämnts är att den allmänna rättegångsreformens genomförande icke behöver medföra någon vidlyftigare grundlagsändring såvitt angår själva rättegångsförfarandet. I stort sett torde man därvid kunna återställa det nuvarande förhållandet att proceduren i tryckfrihetsmålen, med de modifikationer som påkallas av jury-

institutet, överensstämmer med processen enligt den allmänna rättegångslagen.

På nu anförda grunder finner jag de frågor som angå regleringen av själva proceduren i de egentliga tryckfrihetsmålen böra i huvudsak upptagas till närmare behandling i samband med framläggande av ett för granskning i lagrådet upprättat förslag till lag i ämnet. I denna lag torde även böra införas erforderliga regler om forum i egentliga tryckfrihetsmål. Vissa rättegångsförfarandet berörande föreskrifter, vilka icke ansetts lämpligen böra överföras till den särskilda lagen, skola dock upptagas i det följande, liksom även de stadganden som kunna ifrågakomma för omreglering av juryns sammansättning och av kvarstadsinstitutet.

Vad härefter angår de i förutnämnda kommittéförlag ifrågasatta ändringarna beträffande övervakningsmyndigheten och ansvarigheten för periodiska skrifter, torde det vara mera tveksamt huruvida dessa ändringar kunna anses försvarliga ur de synpunkter som i det föregående framförts i fråga om partiella reformer i tryckfrihetsförordningen. I denna lag stå de processuella reglerna och reglerna om de nu ifrågavarande instituten i synnerligen intimt beroende av varandra liksom av kvarstadsreglerna. Tagna tillsammans skulle ändringar i samtliga dessa ämnen innebära en högst väsentlig omstöpning av tryckfrihetsförordningens centrala delar.

Väl torde vissa principiella skäl kunna åberopas för att övervakningsmyndigheten bör överflyttas från chefen för justitiedepartementet till justitiekanslern. Å andra sidan lär denna fråga icke vara av särdeles angelägen beskaffenhet. Att kommittén upptagit den synes, såvitt framgår av motiveringen, ha berott icke så mycket på olägenheter av den gällande ordningen som fastmera på farhågor för att ojämnheter i tillämpningen skulle framtida kunna uppstå under politiskt mera upprörda perioder. Från denna speciella synpunkt anser jag emellertid reformen icke tillräckligt motiverad. Den gällande ordningen, vilken utgör resultatet av en under decennier skedd utveckling i rättstillämpningen, innebär att initiativet till åtgärder mot missbruk av tryckfriheten fallande under allmänt åtal i övervägande grad ligger hos chefen för justitiedepartementet. Det bör icke förbises att denna anordning äger ett icke ringa värde därutinnan att den garanterar en av formella betraktelsegrunder obunden prövning av huruvida i det särskilda fallet allmänna hänsyn påkalla ingripande av det slag tryckfrihetsförordningen påbjuder, nämligen kvarstad och åtal eller eventuellt blott åtal. Med hänsyn till den ofta politiska bakgrunden till missbruk av ifrågavarande slag synes en dylik prövningsrätt icke utan att påtagliga olägenheter äro förbundna därmed böra ersättas med en annan, oprövad anordning.

Kommittéförslaget om ändring i ansvarighetsreglerna avser att förhindra att det rättsliga ansvaret för tidnings eller tidskrifts innehåll kommer att åvila annan än den verkliga utgivaren. Förslaget har, såsom av den föregående redogörelsen framgår, närmast föranletts av önskemålet att möjliggöra effektivare beivran av den statsfientliga propagandan.

Det nuvarande s. k. ansvaringsssystemet är otvivelaktigt i och för sig föga tillfredsställande. Att i detta sammanhang, då fråga är endast om partiella reformer av tryckfrihetsrätten, företaga en så genomgripande omläggning av ansvarighetsreglerna som kommittéförslaget innebär, synes dock icke tillrädligt. En revision på detta område bör å andra sidan näppeligen avse endast periodiska skrifter; till stor del möta nämligen samma spörsmål i fråga om de icke periodiska skrifterna, för vilka stadgandena om namnsedel motsvara de beträffande den periodiska pressen gällande stadgandena om ansvarig utgivare. Det må därjämte anmärkas att kommittéförslaget, såsom ock kommittén framhåller, förutsätter utarbetande av särskilda bestämmelser om skydd för tidnings och tidskrifts titel. Då hinderslöshetsbeviset enligt förslaget skulle bortfalla, komme nämligen den garanti som tryckfrihetsförordningen för närvarande ger mot usurpation av befintliga tidnings- och tidskriftsnamn ej längre att vara för handen. Frågan om rätt till tidnings eller tidskrifts titel, vilken behandlats av patentlagstiftningskommittén i ett under år 1922 avgivet betänkande,¹ befinner sig för närvarande icke i ett läge som möjliggör omedelbar lagstiftning. Däremot lär den bliva beaktad i samband med de aktuella spörsmålen om skydd mot illojal konkurrens medelst åtgärder ägnade att framkalla förväxling med annans näringsverksamhet överhuvud.

Då en revision av ansvarighetsreglerna således icke ansetts böra för närvarande genomföras, har den utvägen till förhindrande av bulvanförhållanden övervägts att låta den prövning som i fråga om tidnings namn föregår utfärdandet av hinderslöshetsbevis utsträckas att omfatta även förhandenvaron av dylika förhållanden. Det har dock befunnits vanskligt att i denna ordning och genom så summariska regler vinna en tillfredsställande lösning av problemet.

Däremot torde i ett par andra hänseenden föreskriften angående utfärdande av hinderslöshetsbevis i § 1 mom. 4 tryckfrihetsförordningen böra kompletteras.

Denna föreskrift har såsom förut antytts sedan gammalt ansetts innesluta befogenhet för chefen för justitiedepartementet att vägra bevis för utgivande av tidning eller tidskrift med samma titel som annan dylik publikation för vilken bevis tidigare utfärdats. Däremot får det anses mera tveksamt huruvida departementschefen även äger rätt att vägra bevis i fall då likheten mellan titlarna är så stor att förväxling lätt kan ske. Det synes emellertid önskvärt att en dylik befogenhet för departementschefen blir otvetydigt fastslagen. I detta sammanhang må erinras om bestämmelserna i förordningen den 22 april 1932 angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter, vilka bestämmelser jämväl visat sig ägnade att i praktiken göra bristen på civilrättsliga regler om rätt till tidnings namn mindre framträdande. I förordningen är stadgat att periodisk skrift skall för att vinna postbefordran vara införd i tidningsregister, som

¹ Statens off. utredn. 1922:9.

föres hos generalpoststyrelsen, samt att i registret ej må införas skrift, vars benämning antingen är alldeles lika med titeln å skrift, som redan är för annans räkning införd eller anmäld till införande i registret, eller ock med dylik titel företer sådan likhet att skrifterna lätt kunna förväxlas.

Det synes vidare angeläget att genom ett tillägg till § 1 mom. 4 bereda chefen för justitiedepartementet en möjlighet att, även i andra fall än då förväxling mellan olika tidningar skulle kunna uppstå, förhindra illojalt användande av hinderslöshetsbeviset till skada för ett bestående tidningsföretag. Enligt vad erfarenheten visat kan med gällande bestämmelser tillfälle till dylikt förfarande yppa sig under olika förhållanden, t. ex. vid konflikt mellan tidningsägare och ansvarig utgivare som själv ej har del i företaget. Vidare då ägaren av ett tidningsföretag avlider. Om en obehörig person vid ett sådant tillfälle, med förekommande av den avlidnes rättsinnehavare, begär hinderslöshetsbevis för utgivande av en tidning med det namn den avlidne enligt för honom utfärdat sådant bevis använt, är för närvarande chefen för justitiedepartementet formellt ej behörig att vägra sökanden bevis. En ändring härutinnan är otvivelaktigt önskvärd och synes lämpligen kunna ske genom ett stadgande som ger departementschefen befogenhet att vägra bevis — utom i nyss berörda fall av lätt förväxlingsbar likhet mellan tidningstitlarna — även då bevisets utfärdande för sökanden eljest skulle lända annan till uppenbart förfång. Genom en bestämmelse av detta innehåll lär det icke kunna ifrågakomma att bevis av sistnämnda orsak vägras annat än i sådana fall då omständigheterna tydligt utvisa att sökandens avsikt är att orättmätigt begagna beviset till skada för annan person. I ärenden av detta slag torde det vara lämpligt att departementschefen före avgörandet inhämtar yttrande i ärendet från regeringsrätten eller eventuellt annan myndighet. Uttrycklig föreskrift härom lär dock ej vara erforderlig.

I den lämnade framställningen har frågan om revision av tryckfrihetsförordningens föreskrifter om allmänna handlingars offentlighet icke berörts. I detta ämne har redan tidigare, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 6 mars 1936, särskild proposition (nr 140) avlåtits till riksdagen. Det genom nämnda proposition framlagda förslaget omfattar ett avsnitt av tryckfrihetsförordningen som utgör ett avgränsat helt utan närmare redaktionellt samband med andra delar av lagen. Mot en revision av bestämmelserna om allmänna handlingar möta följaktligen icke betänkligheter ur de i det föregående anförda lagtekniska synpunkterna, och med hänsyn till frågans fristående ställning i förhållande till övriga reformfrågor på tryckfrihetsrättens område har den ansetts lämpligen böra upptagas till separat behandling.

Jämte de nu berörda förslagen föreligga ytterligare några till sin omfattning och principiella innebörd mindre förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen.

De av kommittén för utredning om statsfientlig verksamhet väckta för-

slagen om straffbestämmelser rörande lögnaktig propaganda och om utvidgad åtalsrätt för allmän åklagare i mål om ärekränkning beröra, såsom jag inledningsvis anmärkt, såväl allmänna strafflagen som tryckfrihetsförordningen. Kungl. Maj:t har förut i dag på min hemställan beslutat avlåta proposition till riksdagen (nr 234) med, bland annat, förslag till lag om ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen. Förslaget, som i huvudsak är grundat på vad kommittén i nämnda hänseenden föreslagit, innebär i fråga om den lögnaktiga propagandan ändring av nuvarande 8 kap. 14 § strafflagen samt införande i 10 kap. av en ny paragraf betecknad 14 a §. Enligt 8 kap. 14 § i dess sålunda föreslagna lydelse skall den som uppsåtligen giver allmän spridning åt falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet, straffas med straffarbete i högst två år eller fängelse eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, med böter. Den nya paragrafen i 10 kap. upptager bestämmelse om straff, fängelse eller böter, för den som uppsåtligen giver allmän spridning åt falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för den allmänna ordningen eller att väcka förakt för offentlig myndighet eller annat organ som äger besluta i offentliga angelägenheter. Motsvarande straffbestämmelser torde böra införas i § 3 tryckfrihetsförordningen. Denna paragraf innehåller för närvarande i mom. 7 och 8 bestämmelser som hänföra sig till 10 kap. strafflagen samt i mom. 9 en till 8 kap. samma lag anknuten straffbestämmelse. För att undvika rubbning av momentindelningen synes lämpligast att de nya stadgandena insättas såsom särskilda stycken i mom. 8 och 9. Nuvarande mom. 12 läser såsom föreslagits i den inledningsvis omnämnda promemorian böra bibehållas för tillämpning beträffande osanna framställningar om enskildas förhållanden, dock med viss skärpning av straffet. Vad härefter angår frågan om utvidgad åtalsrätt i vissa mål för allmän åklagare innebär det i propositionen upptagna förslaget sådan ändring i 16 kap. 15 § strafflagen, att under allmänt åtal hänföras dels ärekränkning mot någon som innehar eller innehaft ämbete, tjänst eller annan allmän befattning i eller för befattningen, dels ärekränkning mot innehavare av sådan befattning med avseende å förhållande utom befattningen av beskaffenhet att göra honom ovärdig det förtroende och den aktning som befattningen kräver. I anledning härav synes även beträffande ärekränkning som skett i tryckt skrift åtalsrätten böra utvidgas utöver de gränser, som angivas i det mot 16 kap. 15 § strafflagen svarande stadgandet i § 5 mom. 11 tryckfrihetsförordningen. Någon olikhet mellan den vanliga brottmålsprocessen och tryckfrihetsprocessen i fråga om området för allmän åklagares åtalsbefogenhet läser nämligen ej vara motiverad. I detta sammanhang torde ock den av justitiekanslern påpekade bristande överensstämmelsen mellan § 3 mom. 8 tryckfrihetsförordningen och 10 kap. strafflagen böra undanröjas. I det förra lagrummet bör sålunda vidtagas den ändring att det kommer att avse ärekränkning mot såväl ämbets- och tjänstemän som andra befattningshavare, vilka enligt 10 kap. strafflagen äro i avseende å skydd under tjänsteutövningen jämställda med ämbets- och tjänstemän.

De av kommittén föreslagna stadgandena rörande ingripande mot förgripiga affischer och anslag m. m. samt mot flygblad som innehålla klar och tydlig uppmaning till brott finner jag däremot ej anledning upptaga.

Vad beträffar det förstnämnda stadgandet — som allenast skulle innebära en erinran därom att i fråga om uppsättande av affischer, kringbärande av plakat o. s. v. allmänna ordningsregler äga tillämpning oberoende av att affischens text framställts genom tryck — är att märka att sedan kommittén avgivit sitt betänkande, frågan varit föremål för prövning av högsta domstolen i ett dit fullföljt mål.¹ I detta hade i vanlig ordning väckts åtal rörande ansvar för förgelseväckande beteende som bestått däri att på allmän plats kringförts en tryckt affisch upptagande jämte text en bild ägnad att väcka allmän förgelse. Högsta domstolen yttrade, att den omständigheten att affischen var att anse såsom skrift, därå tryckfrihetsförordningens bestämmelser voro tillämpliga, icke utgjorde hinder att pröva den i målet förda talan. Då härmed torde ha träffats ett principavgörande ägnat att undanröja den ovisshet som tidigare varit rådande, synes det överflödigt att belasta grundlagen med en förklaring av ifrågavarande innehåll.

Förslaget att medgiva polismyndighet rätt att i vissa fall belägga flygblad med provisorisk kvarstad synes möta vissa principiella betänkligheter och låter svårligen infoga sig i det system tryckfrihetsförordningen uppställt med avseende å kvarstadsinstitutet. Det kan ock ifrågasättas om ett sådant institut bleve av större praktisk betydelse med den föreslagna begränsningen av dess användning till fall då flygblad innehåller klar och tydlig uppmaning till brott. Å andra sidan lär det icke vara tillrådligt att utsträcka användningen eller att giva stadgandet en mera obestämd avfattning.

Vad härefter angår de i förutnämnda departementsutkast föreslagna ändringarna i § 1 mom. 11 tryckfrihetsförordningen, avseende de s. k. biblioteksexemplaren, torde dessa ändringar nu böra genomföras, dock med viss jämkning i fråga om leveranstiden på sätt i ett av yttrandena påyrkats.

Här må slutligen erinras om vissa spörsmål avseende de grundlagsstadganden som äga samband med den militära jurisdiktionen, nämligen §§ 20, 96 och 101 regeringsformen samt § 5 mom. 10 tryckfrihetsförordningen. I sistnämnda lagrum förskrivs att åtal jämlikt § 4 mom. 14 tryckfrihetsförordningen mot någon som lyder under strafflagen för krigsmakten skall tillhöra krigsdomstols upptagande. Vid behandlingen i riksdagen år 1933 av proposition (nr 223) rörande upphörande av vissa krigsdomstolar gjordes från flera håll gällande, att förslagets genomförande förutsatte ändring i de nämnda paragraferna i regeringsformen samt i § 5 mom. 10 tryckfrihetsförordningen. Sedan propositionen avslagits av riksdagen, överlämnades åt sakkunniga inom justitiedepartementet att biträda med utredning av frågan om sådana ändringar i grundlagarna att spörsmå-

¹ Refererat i Nytt juridiskt arkiv 1935 sid. 113.

let om krigsdomstolarnas avskaffande kunde lösas oberoende av bestämmelser i grundlag om jurisdiktionen i militära mål. De sakkunniga avlämnade med skrivelse den 5 maj 1934 förslag i ämnet. En redogörelse för förslaget, såvitt det avser de nyss berörda paragraferna i regeringsformen, har av mig lämnats i yttrande till statsrådsprotokollet den 28 februari 1936, därvid Kungl. Maj:t på min hemställan beslutat att till riksdagen avlåta proposition (nr 98) med förslag till ändrad lydelse av samma paragrafer. I fråga om § 5 mom. 10 tryckfrihetsförordningen föreslago de sakkunniga, att lagrummet skulle ersättas med en bestämmelse av innehåll att vid åtal jämlikt § 4 mom. 14 mot någon som lyder under strafflagen för krigsmakten skall tillämpas vad om laga domstol i mål rörande åtal jämlikt sådan lag må vara stadgat. De sakkunnigas förslag i denna del har beaktats vid den omarbetning av § 5 tryckfrihetsförordningen som ägt rum i samband med utredningen angående tryckfrihetsprocessens ombildning. Någon anledning att frångå den föreslagna avfattningen av bestämmelsen torde ej föreligga.

Det återstår härefter att närmare angiva de riktlinjer jag funnit böra följas vid en revision av bestämmelserna om jury- och kvarstadsinstitutionen.

Redan av det föregående torde ha framgått att jag icke har för avsikt att föreslå tryckfrihetsjuryns avskaffande. Juryn är den form i vilken lekmannainflytandet beretts rum i tryckfrihetsprocessen. Sådan den gestaltats enligt tryckfrihetsförordningen har den otvivelaktigt givit anledning till befogade anmärkningar, men det bör därför icke förbises att den varit av stor betydelse såsom värn för det fria ordet och därmed för utvecklingen mot sunda samhällsförhållanden. Såsom organet för lekmännens medverkan i tryckfrihetsmålen avgörande fyller juryn helt visst alltjämt en viktig uppgift. Det bör enligt min mening icke ifrågakomma att avskaffa denna institution, i varje fall icke annat än i samband med införande i annan form av en anordning med lekmäns deltagande i rättsskipningen vid rådhusrätterna. Detta är emellertid en omfattande organisatorisk uppgift som ingår i programmet för den allmänna processreformen. Först sedan det visat sig hur denna fråga löses beträffande den allmänna rättegångsordningen, är tiden inne att taga slutlig ståndpunkt till frågan om en mera djupgående förändring av tryckfrihetsjuryn.

Den verkställda sakkunnigutredningen torde ge vid handen att möjligheter ingalunda saknas att även med bibehållande i huvudsak av den nuvarande juryn undanröja vissa väsentliga brister i den gällande ordningen. De sakkunniga ha anvisat två vägar för en reform, av vilka nu blott den ena, avseende organisationen av och sättet för juryns bildande skall behandlas, medan den andra, som rör proceduren i tryckfrihetsmålen, göres till föremål för en särskild undersökning. Det må emellertid erinras att särskiljandet av de båda reformplanerna föranledes uteslutande av lagtekniska skäl, vilka i det föregående angivits. De stå i flera avseenden i inbördes beroende av varandra. Bland annat är det angeläget att redan i reglerna om jurymän-

nens utseende skapas garantier för att en handläggning kan komma till stånd utan den tidsutdräkt som för närvarande orsakas genom avsägelser och därav föranledda kompletteringsval.

De sakkunniga ha från 1912 års kommittéförslag upptagit tanken att juryn bör konstitueras genom utlottning ur en permanent jurykår. Såsom väsentliga fördelar härav har angivits dels att parternas egen valrätt bortfaller och dels att jurymännen icke komma att utses omedelbart med hänsyn till ett visst rättegångsmål. De svårigheter som mött då det gällt att finna en tillfredsställande metod för denna jurykårs bildande ha emellertid visat sig högst betydande. Enligt kommittéförslaget skulle kårens utseende helt överlämnas åt domstolarna. De sakkunniga ändrade förslaget såtillvida att allenast hälften av jurykårens medlemmar skulle vara domstolsvalda, medan de övriga skulle väljas genom proportionella val av landsting eller stadsfullmäktige. Intetdera av dessa förslag synes vara av beskaffenhet att böra realiseras i full utsträckning. Det förra beaktar ej vikten av det folkliga inflytandet vid juryns bildande, och såsom de sakkunniga framhållit komme en ensamrätt för domstolarna i förevarande hänseende med all sannolikhet att föranleda misstankar och klander för partiskhet, något som bland annat för domstolarnas egen skull bör avvärijas. Mot de sakkunnigas förslag resa sig åter ur andra synpunkter betänkligheter, vilka med stor skärpa kommit till uttryck i yttrandena över förslaget. Risker att partipolitiska hänsyn skulle komma att spela en framträdande roll vid valen inom landstingen och stadsfullmäktige är påtaglig. Det synes ur denna synpunkt kunna med visst fog göras gällande att den föreslagna anordningen kunde i tillämpningen komma att äventyra tilltron till rättsskipningens oväld.

En modifikation av de nämnda förslagen torde följaktligen vara att förorda. Såsom förut anmärkts har en av de sakkunniga i särskilt yttrande ifrågasatt behovet av att vidtaga den ingripande förändring i sättet för juryns bildande som ingår i de sakkunnigas förslag. Och i några av remissvaren ha gjorts antydningar om de möjligheter som stå till buds att genom mindre ingripande omgestaltung åstadkomma förbättringar i nu rådande förhållanden. Svea hovrätt har sålunda såsom ett alternativ föreslagit den lösningen att de ledamöter av juryn som för närvarande väljas av domstolen i stället skulle utses genom lottning inom en av domstolen vald jurykår. Pressorganisationerna, som i likhet med Svea hovrätt bestämt avstyrkt sakkunnigförslaget i fråga om val av kommunala representationer, framhålla också lämpligheten av att förslaget rörande en fast jurymannakår upptages såvitt angår den domarvalda delen av juryn. Jag erinrar vidare om det av advokatsamfundets styrelse framställda förslaget om ändring i reglerna för juryns bildande på det sätt att juryn kommer att bestå av fem av domstolen och två av vardera parten utsedda ledamöter.

Det förhållandet att hela juryn för närvarande utses med direkt hänsyn till ett visst mål utgör en framträdande brist i det gällande systemet. Åtskilligt skulle därför vara vunnet genom den av Svea hovrätt och pressorganisationerna föreslagna förändringen, att den del av juryn som utses av

domstolen i stället skulle för varje särskilt mål uttagas genom lottning ur en på förhand befintlig kår, sammansatt av ett större antal omdömesgilla lek-män ur skilda samhällsgrupper som genom domstolens val utsetts för en viss tidsperiod. Men den sålunda uttagna delen av juryn bör vara större än den nuvarande domstolsvalda, vilken måste anses vara alltför liten i förhållande till antalet partsvalda jurymän — tre mot sex. Något verkligt behov av så många partsrepresentanter i juryn som tre för vardera sidan torde icke heller kunna anses föreligga. Erhåller vardera sidan, såsom advokat-samfundet föreslagit, blott två jurymän, kan utan ändring av det sammanlagda antalet de domstolsvaldas antal ökas till fem. Vad angår omröstningen inom juryn, innebär nuvarande anordning att när de partsvalda jurymännen — såsom vanligt torde vara — å ömse sidor rösta för sina huvudmäns sak, det för fällande dom kräves enhällighet bland rättens jurymän. Med den antydda ändrade sammansättningen av juryn skulle i de fall då parternas jurymän rösta för den sida som utsett dem, fyra av domstolens fem jurymän kunna diktera ett fällande utslag. Även en så utformad regel om kvalificerad majoritet torde innebära ett betydande skydd för den tilltalades intresse och därmed för tryckfriheten. Någon förändring i den nuvarande regeln att för fällande fordras två tredjedelars majoritet inom den samlade juryn bör i varje fall icke ifrågakomma, liksom de sakkunnigas förslag om nedsättning av jurymännens antal från nio till sju förfaller, om partsvalda jurymän bibehållas.

Genom en omläggning av juryens sammansättning i förutnämnda tvenne hänseenden torde en icke oväsentlig förbättring av juryinstitutionen uppnås. Den kärna av juryn, hos vilken det avgörande inflytandet på målets utgång ligger, känner sig icke vald med hänsyn just till detta mål. Den kan därigenom i viss mån sägas få en självständigare ställning. Liksom ledamöterna i våra häradsnämnder torde jurykårens medlemmar komma att genomträngas av en känsla av domaransvar, ägnad att avhålla dem från att vid målen avgörande taga obehöriga hänsyn. Bibehållandet av de partsvalda jurymännen, även i den begränsade utsträckning som nu föreslagits, torde återigen innebära en viss garanti för att parternas synpunkter å ömse sidor bliva beaktade vid överläggningen inom juryn. Det är av betydelse att äga en dylik garanti med hänsyn därtill att inom juryn icke, såsom förhållandet är inom häradsrätten med dess stora lekmananämnd, finnes en rättsbildad ordförande vilken det under domaransvar åligger att sörja för att alla relevanta omständigheter i målet vinna beaktande.

Det må framhållas att den anordning med avseende å juryorganisationen som nu förordats företer en viss överensstämmelse med vad som föreslogs i det inledningsvis omnämnda, för 1887 års riksdag framlagda förslaget till tryckfrihetslag. Detta förslag — vars förtjänster särskilt framhållits i 1912 års kommittébetänkande och som också i vissa stycken tjänat som underlag för de senare reformförsöken — intog i fråga om juryens sammansättning en mera moderat hållning än dessa senare. Juryn skulle enligt förslaget bildas dels genom lottning ur en av domstolen i varje stad utsedd jurykår och dels

genom parternas direkta val. Parterna skulle dock vara hänvisade att välja sina jurymän ur kåren. Någon motsvarighet till sistnämnda begränsning i valrätten har jag, såsom framgår av det sagda, icke funnit anledning att upptaga. Om överhuvud parternas valrätt skall bibehållas, synes det principvidrigt att begränsa denna så att endast av domstolen utpekade personer skola kunna väljas. Även om domstolens val av jurykår kan förutsättas komma att ske med all omsorg och opartiskhet, kan dock kåren av praktiska skäl aldrig göras så stor att parterna i sitt val erhålla tillbörlig rörelsefrihet. Det syfte som med den nämnda begränsningen i valrätten skulle vinnas torde för övrigt i viss mån tillgodoses genom de av mig i det föregående angivna reglerna om förhållandet mellan antalet partsvalda och genom lottning uttagna jurymän.

Med det nu sagda ha grundsatserna för reviderade bestämmelser om *juryns bildande och sammansättning* angivits i sina huvuddrag. Vid utformningen av dessa bestämmelser torde de sakkunnigas förslag i åtskilliga hänseenden kunna vara till ledning. Sålunda är vad de sakkunniga föreslagit om uttagande av suppleanter tydligen av värde för avhjälpan av den ofta påtalade långsamheten i jurymålen behandling. Parternas utslutningsrätt bör, såsom ock de sakkunniga föreslagit, bibehållas och gälla även i fråga om de ur jurykåren utlottade personerna. Lottningen synes därför lämpligen böra avse sju ledamöter och fem suppleanter, och vardera parten bör av dessa utsluta en ledamot och en suppleant. Genom parternas val torde böra på vardera sidan utses tre ledamöter och tre suppleanter, vilka minskas till två medelst utslutning av motparten. Uppenbarligen skola de ur kåren utlottade suppleanterna inkallas allenast vid förhinder för någon på samma sätt uttagen ledamot, liksom de partsvalda suppleanterna endast för att ersätta av samma part valda ledamöter. Lottningen samt parternas val och utslutning böra ske på ett tidigt stadium av processen; härför bör sörjas genom stadganden i den särskilda rättegångslagen. I tryckfrihetsförordningen bör emellertid givas regler för den händelse part uteblir vid sammanträde då jury skall tillsättas eller eljest undandrar sig att nämna eller utsluta jurymän. De sakkunniga föreslogo att utslutning i fall av parts utevaro eller underlåtenhet skulle ske genom lottning av rätten. Då partsvalet nu avses skola bibehållas, torde även kunna överlämnas åt rätten att uttaga jurymän som bort av part nämnas. Detta synes böra ske genom lottning ur jurykåren. Motsvarande bör lämpligen gälla, om medparter ej kunna enas om val eller utslutning.

Innan jurykårens sammansättning närmare angives, torde några ord böra nämnas rörande frågan vilka domstolar som böra vara behöriga att upptaga tryckfrihetsmål. De erforderliga forumbestämmelserna torde visserligen, såsom i det föregående sagts, böra upptagas i den särskilda rättegångslagen, men principerna för regleringen av hithörande spörsmål äro dock av intresse i förevarande sammanhang.

De sakkunniga ha föreslagit en koncentration av de egentliga tryckfrihetsmålen till ett relativt *begränsat antal domstolar*. Såsom skäl härför har anförts angelägenheten av att tillförsäkra de ofta såväl för det allmänna som

för enskilda viktiga tryckfrihetsmålen en i processuellt hänseende så tillfredsställande handläggning som möjligt. Detta är utan tvivel riktigt. Vid de mindre rådhusrätterna förekommer ett mycket obetydligt antal mål av detta slag, och domstolarna kunna därför icke förvärva någon nämnvärd erfarenhet på området. Den nu ifrågasatta omdaningen av själva rättegångsförfarandet kommer dessutom att ställa särskilda krav på domstolarnas kapacitet. Men även förslaget om fasta, för viss tid utsedda jurykärer förutsätter en begränsning av antalet behöriga domstolar, varigenom domkretsarna komma att i motsvarande grad förstoras. Det vore uppenbarligen olämpligt att införa en anordning som skulle innebära tillskapandet av ett stort antal jurykärer, av vilka de flesta sannolikt aldrig bleve tagna i anspråk. Såsom i 1912 års kommittébetänkande anfördes skulle jurykärernas utväljande på många håll komma att betraktas såsom en tom formalitet, besvärlig men ändamålslös. Och i de små städerna skulle det bli vanskligt att sammansätta en tillräckligt stor kår av personer kvalificerade för en tryckfrihetsjury's uppgift.

En koncentration av de egentliga tryckfrihetsmålen till ett mindre antal domstolar synes alltså påkallad. Det är min avsikt att framlägga förslag härom i samband med förslaget till den förut berörda särskilda rättegångslagen, därvid jag även lärer få tillfälle att närmare utveckla min uppfattning beträffande lämpligaste sättet att reglera denna fråga. I ett par hänseenden har jag funnit anledning att frångå de sakkunnigas förslag. Enligt detta skulle endast rådhusrätterna i residensstäderna samt rådhusrätterna i de icke-residensstäder som ej deltaga i landsting (Hälsingborg och Norrköping) vara behöriga att upptaga egentliga tryckfrihetsmål, varjämte även häradsrätt skulle bli behörig i det fall att framdeles sådan domstol komme att fungera såsom allmän underdomstol för residensstad. Med hänsyn till svårigheten att kombinera en jury med häradsrätt, i vars organisation en lekmannanämnd ju redan ingår såsom permanent beståndsdel, torde i avbidan på processreformen frågan om mindre residensstäders förenande i judiciellt avseende med angränsande domsagor böra anstå och därmed frågan om häradsrätts behörighet i tryckfrihetsmål tills vidare förfalla. Vidare torde en jämkning i de sakkunnigas förslag böra vidtagas därhän att alla större eller medelstora städer, i vilkas rådhusrätter jämte borgmästaren skola finnas minst två lagfarna ledamöter, få behålla sin jurisdiktion i tryckfrihetsmål. De städer som härvid ifrågakomma — utöver residensstäderna jämte Hälsingborg och Norrköping — äro Borås, Eskilstuna, Landskrona, Lund, Sundsvall, Södertälje, Trälleborg, Uddevalla, Västervik och Ystad. Efter dessa jämkningar i de sakkunnigas förslag kvarstår en koncentration av tryckfrihetsmålen till de större och medelstora städernas rådhusrätter. Med utgångspunkt härifrån bör *jurykärernas organisation* bestämmas. Vad storleken beträffar framhölls redan i 1912 års betänkande, att jurykåren borde tilltagas så stor att en tillräckligt allsidig representation både möjliggjordes och framstode såsom ett tydligt syfte hos lagstiftaren. Å andra sidan borde den ej omfatta så många medlemmar att icke en livlig omsättning läte förena sig med fasthållande vid tillräckligt stränga principer vid urvalet. Medlemsantalet sattes såväl av kommittén som av 1933 års sak-

kunniga till fyrtio personer utom i Stockholm där antalet skulle vara sextio. Häri synes annan ändring ej böra ske än att antalet för huvudstaden höjes till åttio med hänsyn till denna stads storlek och livliga pressverksamhet i jämförelse med övriga städer och att antalet för Göteborg bestämmes till sextio. Valperioden, som enligt kommittéförslaget skulle vara ettårig i Stockholm men tvåårig i övriga orter samt enligt sakkunnigförslaget tvåårig i hela landet, torde utan olägenhet kunna förlängas till treårig, om i stadgandet rörande jurykårens utseende föreskrives kompletteringsval för det fall att mer än en fjärdedel av de valda avgått före valperiodens slut.

I 1912 års förslag förekom en bestämmelse, enligt vilken högst två tredjedelar av en avgående jurykårs medlemmar kunde återväljas. Bestämmelsen upptogs icke av de sakkunniga, och den synes ej heller vara erforderlig. En viss omsättning bland jurykårens medlemmar är visserligen önskvärd, men en sådan torde komma att ske även utan att bestämmelser av detta slag meddelas. För tillgodoseende av bland annat nämnda syfte bör däremot en viss övre åldersgräns för valbarhet uppställas. Den av de sakkunniga från 1912 års förslag hämtade sextio-årsgränsen synes dock alltför låg. Med denna gräns skulle tydligen många för uppdraget väl kvalificerade personer icke kunna medtagas i jurykåren. Och då det torde vara erforderligt att meddela föreskrift därom att parterna icke få till jurymän nämna andra personer än sådana som äro valbara till medlemmar ur jurykåren, skulle nämnda åldersgräns dessutom medföra en föga tilltalande begränsning i parternas valrätt. Såsom övre åldersgräns synes därför sextiofem år vara mera ändamålsenlig. Minimialdern för valbarhet bör lämpligen i överensstämmelse med förslagen sättas till tjugufem år.

Även i övrigt erfordras vissa bestämmelser i syfte att säkerställa en lämplig sammansättning av juryn. Tryckfrihetsförordningen föreskriver att juryns medlemmar skola vara 'för medborgerlig dygd väl kända personer'. Såsom motsvarighet härtill torde nu i huvudsaklig överensstämmelse med kommitté- och sakkunnigförslagen böra stadgas, att till medlemmar av jurykåren skola väljas för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet kända svenska medborgare. Och såsom ytterligare erinran till domstolarna att vinnlägga sig om tillbörlig omsorg och allsidighet vid valet torde böra stadgas, att därvid skall tillses att kåren kommer att representera skilda samhällsgrupper.

Däremot synes lämpligheten av speciella kompetenshinder, varigenom vissa yrkesgrupper uteslutas från tjänstgöring i jury, kunna starkt ifrågasättas. Frånvaron av dylika hinder i gällande lag kan näppeligen sägas ha medfört några olägenheter. De ofta vittgående bestämmelser härom som återfinnas i utländsk processlagstiftning torde äga historiska förklaringsgrunder och skulle säkerligen hos oss verka främmande. Då 1912 års betänkande föreslog kompetenshinder för åtskilliga kategorier av ämbetsmän — utom domare och åklagare även sådana som inneha tjänst inom den centrala statsförvaltningen, inom landsstaten, vid magistrat eller polismyndighet ävensom präster — hade utländska förebilder använts, och dessutom

betraktades anordningen såsom en garanti fästad vid jurykårsvalets anförtröende åt domstolen. Det senare skälet synes icke böra tillerkännas någon avgörande betydelse och förlorar i vart fall åtskilligt av sin bärkraft, om såsom nu avses parternas valrätt i viss utsträckning bibehålles. De sakkunniga ha visserligen begränsat kompetenshindren för statstjänstemännen till domare, åklagare och polismän. Men det torde utan vidare vara klart att personer i sådan ställning endast undantagsvis böra ifrågakomma såsom jurymän, och särskilda bestämmelser härom lära icke vara påkallade. Vad sedan angår de yrkesgrupper inom den enskilda näringsverksamheten vilka ansetts böra uteslutas från jurykårens — advokater, tidningsmän samt enligt sakkunnigförslaget även boktryckare — skulle deras diskvalificerande mången gång kunna komma att innebära hinder att för tjänstgöring i jury använda personer vilka vore på grund av personliga egenskaper eller särskild fackkunskap särskilt ägnade för en sådan uppgift. Förslagen ha också ur denna synpunkt väckt starka gensagor i de avgivna yttrandena. Vad som anförts därom att tidningsmän skulle på grund av sitt yrke vara benägna att otillbörligt överse med tryckfrihetsbrott torde sakna fog, och den likaledes återopade faran för att tidningsmän skulle kunna bli domare i mål rörande skrifter med vilka de själva tagit befattning bör vinna tillräckligt beaktande såsom jävsgrund i det särskilda fallet. Jag anser på anförda skäl att bestämmelser om kompetenshinder för särskilda yrkesgrupper icke böra upptagas i lagen.

De sakkunniga upptogo efter mönster från det tidigare kommittéförslaget såsom ytterligare diskvalifikationsgrunder, att vederbörande står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd eller är ådömd någon av de straffpåföljder som angivas i strafflagen: ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas, påföljd enligt 2 kap. 19 § samt ovärdighet att inför rätta föra andras talan. Vad påföljderna beträffar har jag, på grundval av en inom justitiedepartementet av tillkallade sakkunniga utarbetad promemoria angående dessa påföljders avskaffande,¹ låtit upprätta förslag till lagändringar i nämnda syfte, och har Kunql. Maj:t på min hemställan den 10 mars 1936 beslutat avlåta proposition (nr 190) till riksdagen i ämnet. I anledning härav torde i tryckfrihetsförordningen icke böra upptagas något stadgande rörande verkan av dylika påföljder. Däremot böra omyndighet och konkurstillstånd diskvalificera för jurymannaskap. Dessa diskvalifikationsgrunder synas lämpligen böra, såsom ock skett i förslagen, på det sätt beaktas att deras förhandenvaro vid jurys konstituerande utgör kompetenshinder även för medlemmar av jurykåren. Det är naturligen utan särskilt stadgande klart att domstolen icke bör i jurykåren invälja den för vilken vid valtillfället en dylik diskvalifikationsgrund föreligger.

En fråga av icke ringa betydelse är den huruvida jurymannauppslags fullgörande skall anses såsom en medborgerlig plikt vilken ingen utan laga förfall äger undandraga sig. Både 1912 och 1935 års förslag bygga på denna uppfattning och ha därmed intagit en ståndpunkt som innebär ett radikalt

¹ Statens off. utredn. 1935: 60.

avsteg från vad som nu anses gälla. Enligt rådande praxis torde nämligen nära nog vilken ursäkt som helst för avböjande av jurymannauppdrag godkännas av domstolarna. Tryckfrihetsförordningen saknar bestämmelser i ämnet. Det är tydligen nödvändigt att reglera dessa förhållanden, om överhuvudtaget de nya bestämmelserna om jurys bildande och om skyndsammare handläggning skola ha utsikt att bli effektiva. Redan under nuvarande förhållanden måste för övrigt den gällande ordningen betecknas såsom ett svårt missförhållande. Mot förslaget att som enda grund för befrielse från jurymannauppdrag uppställa laga förfall göra sig dock vissa betänkligheter gällande. Ett jurymannauppdrag kan otvivelaktigt under vissa omständigheter, även om laga förfall icke föreligger, vara förenat med så betydande olägenheter att befrielse från dess fullgörande skäligen bör medgivas. Vid frågans bedömande bör även beaktas den olikhet som nu föreligger i förhållande till kommitté- och sakkunnigförslagen därutinnan att parternas egen valrätt avses skola bibehållas, och detta så att även personer utom jurykåren skola kunna nämnas. Att en person under alla förhållanden, bortsett från laga förfall, skall vara skyldig att mottaga ett sådant val, torde ej vara lämpligt. Den omständigheten att jurymannauppdragets fullgörande bör betraktas såsom en medborgerlig plikt utesluter emellertid ingalunda att andra hinder än laga förfall böra kunna godkännas. Det kan härutinnan erinras om stadgandet i 1 kap. 2 § rättegångsbalken, enligt vilket rätten må entlediga nämndeman som flyttar ur valkretsen eller *eljest visar giltigt hinder*. Den som fyllt sextio år är som bekant enligt en i lagarna genomgående princip berättigad att avböja medborgerliga förtroendeuppdrag; denna regel gäller jämväl nämndemansbefattning. Kommunallagarna innehålla allmänt stadganden om rätt till avsägelse från vissa uppdrag. Sålunda äga till exempel, utom de som uppnått sextio års ålder, även ämbets- och tjänstemän som av sin befattning äro hindrade att fullgöra uppdrag såsom ledamot i kommunalnämnd eller stadsfullmäktige rätt att undandraga sig detsamma; men dessutom medgives sådan rätt för den som eljest uppger hinder vilket godkännes av kommunalstämman respektive av flertalet bland övriga stadsfullmäktige. Det kan möjligen göras gällande, att konsekvensen kräver att även beträffande jurymannauppdrag stadgas ovillkorlig rätt till avsägelse för den som fyllt sextio år. Det föreligger emellertid en avsevärd skillnad mellan ett sådant uppdrag, avseende tjänstgöring vid ett bestämt tillfälle, och de eljest förekommande förtroendeuppdragen, som innebära relativt långvarigt och ofta betungande deltagande i allmänna värv. Med hänsyn härtill och då det, såsom i det föregående utvecklats, synts önskvärt att i fråga om valbarhet uppställa en övre åldersgräns av sextiofem år, torde det icke vara påkallat att i förevarande avseende upptaga något stadgande om rätt till avsägelse på grund av viss uppnådd levnadsålder. Icke heller synes anledning föreligga att särskilt angiva hinder i följd av ämbete eller tjänst såsom ursäkt för avböjande av uppdrag av ifrågavarande slag. Det lämpligaste sättet att förhindra oskäligt betungande jurymannauppdrag torde vara att giva dom-

stolarna en allmän diskretionär prövningsrätt i de fall då juryman åberopar något bärande skäl för befrielse från uppdraget. För befrielse från jurymanuppdrag bör på grund av vad sålunda anförts krävas antingen godkänt laga förfall eller ock sådant förhållande som eljest föranleder till att jurymannen icke utan synnerlig olägenhet kan närvara vid målets handläggning.

I fråga om juryn torde jag i detta sammanhang ytterligare endast behöva angiva min ståndpunkt till förslaget att ställa *juryns användning i de egentliga tryckfrihetsmålen i beroende av den tilltalades önskan eller domstolens prövning*. Därest ombildningen av juryn sker i den modifierade form som i det föregående förordats, synes redan däri ligga ett skäl att icke begränsa dess användning i sådan grad som de sakkunniga föreslagit. Då parterna i viss utsträckning bibehållas vid inflytandet på juryns sammansättning, lär det nämligen icke kunna tagas för givet att åklagare och målsägande alltid skola anse det med sina intressen förenligt att avgörandet av frågan huruvida målet skall prövas under jurys medverkan är överlämnat åt svaranden. Mot en huvudregel av denna innebörd talar även det av de sakkunniga påpekade förhållandet att en hemställan av svaranden om jurys deltagande lätt kan komma att av domstolen och av juryn uppfattas som ett tecken på att svaranden själv hyser tvivel om sin saks rättfärdighet samt möjligen också såsom ett utslag av misstro mot domstolen. I fråga om den ytterligare inskränkning i juryns användning som avses med den föreslagna bestämmelsen att framställning av tilltalad om juryprövning skall avslås av rätten, då fråga är om ansvar för smädligt yttrande eller hotelse mot enskild och ej särskilda omständigheter tala för bifall till framställningen, göra sig likaledes betänkligheter gällande. Skillnaden mellan mål som angå smädelse eller hotelse samt andra ärekränkingsmål synes ej vara så påtaglig att på densamma böra byggas regler om olikhet i den processuella behandlingen av målen. I praktiken skulle en sådan olikhet säkerligen komma att framstå såsom godtycklig. Ej heller förslagets föreskrift att domstolen skall avslå framställning om jurys deltagande, om den finner uppenbart att åtalad skrifts innehåll icke är brottsligt, torde böra lagfästas. Här inställer sig i främsta rummet den invändningen att domstolen icke på ett förberedande stadium bör träffa avgörande rörande den i målet förda talan. Däremot torde intet vara att erinra mot förslaget att jury icke skall medverka i mål om ansvar för inbjudning till deltagande i lotteri. I övrigt synes det icke lämpligt att utesluta jurys deltagande i egentliga tryckfrihetsmål i andra fall än då båda parterna äro ense därom. På grund av det sagda böra alltså bestämmelserna i förevarande hänseende erhålla det innehåll att fråga om skrifts brottslighet alltid skall prövas av jury, såvida ej åtalet avser inbjudning till deltagande i lotteri eller ock parterna å ömse sidor förklara sig vilja utan sådan prövning hänskjuta målet till rättens avgörande.

I andra mål än de egentliga tryckfrihetsmålen skall enligt gällande bestämmelser, i vilka någon ändring ej ifrågasatts, *jury ej medverka*. Beträffande en del av dessa mål — angående publikationsbrott, brott mot anonymitets-

rätten samt brott av boktryckare mot vissa föreskrifter i tryckfrihetsförordningen — gälla dock för närvarande särskilda forumregler, enligt vilka målen skola upptagas vid rådhusrätt. Praktiska skäl torde, såsom de sakkunniga anfört, tala för att rådhusrätt icke bibehålles såsom exklusivt forum för dessa måls vidkommande. Rörande de s. k. ordningsmålen, vilka nu avdömas av chefen för justitiedepartementet, lärer i överensstämmelse med sakkunnigförslaget böra bestämmas att de skola upptagas vid allmän underrätt.

Tryckfrihetsförordningens föreskrift därom att utslag i tryckfrihetsmål skola *underställas hovrättens prövning* har i de sakkunnigas förslag uteslutits. Till stöd härför har anförts att målens vikt icke berättiga till en dylik undantagsföreskrift samt att parts intresse av att de för tryckfrihetsmålen behandling föreskrivna formaliteterna noggrant iakttagas blir tillräckligt tillgodosett genom de vanliga rättsmedlen. Mot förslaget synes i denna del icke vara något att invända.

Sambandet mellan de processuella stadgandena och *kvarstadsreglerna* påkalla, såsom de sakkunniga funnit, en revision av dessa senare. Vid utarbetandet av förslaget härutinnan ha de sakkunniga genomgående förkortat de nu gällande tidsfristerna för prövning av befogenheten av lagd kvarstad och för åtals anhängiggörande efter kvarstadsbeslut samt dessutom betydligt förenklat de nuvarande bestämmelserna. I stort sett synes intet vara att erinra mot förslaget, vilket ock vunnit allmän anslutning i de däröver avgivna yttrandena. Dock torde i ett par hänseenden avvikelser från förslaget kunna ifrågasättas. Härom må i detta sammanhang följande anmärkas. I förslaget upptages ett stadgande därom att kvarstadsförordnande som meddelats eller fastställts av chefen för justitiedepartementet skall inom viss kort tid underställas prövning av den domstol varest åtal för skriftens innehåll bör väckas; för att kvarstaden skall äga bestånd måste anmälan därom ha skett till rättens ordförande inom fyra dagar från beslutet, och rätten skall ha prövat kvarstaden inom två dagar efter det anmälan inkommit. Stadgandet är — liksom gällande lags föreskrift att domstolen skall inom åtta dagar från ett måls anhängiggörande pröva huruvida kvarstad bör äga bestånd — tydligen avsett såsom ett snabbt verkande korrektiv mot oriktig utövning av kvarstadsmyndigheten. Detta syfte lärer emellertid i fullt tillräcklig grad vinnas genom övriga stadganden vilka avse att skyndsamt bringa en utom rättegång lagd kvarstad under domstols prövning. I detta hänseende ha, på sätt omtalats i den inledningsvis lämnade redogörelsen för sakkunnigförslaget, föreslagits åtskilliga utan tvivel effektiva bestämmelser. Härtill kommer att en domstolsprövning som i allmänhet skulle komma att äga rum redan innan själva målet anhängiggjorts sannolikt bleve tämligen summarisk eller rent av komme att nedsjunka till en ren formalitet. Något stadgande av nämnda slag lärer följaktligen icke böra upptagas. Däremot är det naturligen angeläget att instämnda mål utan dröjsmål bliva av domstolen handlagda, därvid yrkanden om kvarstads hävande kunna prövas. Härom äro bestämmelser påkallade även ur andra synpunkter än de nu förevarande.

I följd av de sakkunnigas förslag rörande forum i tryckfrihetsmål skulle något grundlagshinder icke vidare föreligga mot *indragning av mindre residensstäders rådhusrätter*. Jag har i det föregående uttalat att frågan om mindre residensstäders förenande i judiciellt avseende med angränsande domsagor torde böra anstå i avbidan på den allmänna processreformen. Någon anledning lär emellertid icke förefinnas att i den reviderade grundlagstexten fastslå rådhusrätternas uteslutande behörighet att upptaga tryckfrihetsmål. Om såsom i den lämnade framställningen förordats reglerna om forum i egentliga tryckfrihetsmål överföras till en särskild rättegångslag, lär i tryckfrihetsförordningen endast erfordras en bestämmelse av innehåll att dylika mål skola upptagas vid allmän underrätt enligt vad därom är stadgat i den särskilda lagen.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats *förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen*. Beträffande förslagets särskilda stadganden må ytterligare följande anmärkas.

§ 1.

Mom. 4. Enligt momentets nuvarande lydelse skall i hinderlöshetsbevis angivas att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer. Det har ansetts lämpligt att — i samband med den komplettering av lagrummet varom talats i den allmänna motiveringen — jämväl vidtaga en ändring, enligt vilken i hinderlöshetsbeviset skall angivas att hinder *enligt tryckfrihetsförordningen* ej möter mot skriftens utgivande. Härigenom utmärkes att hinder kunna tänkas förekomma av civil- eller offentligrättslig natur, vilka emellertid icke bliva föremål för prövning vid utfärdandet av hinderlöshetsbeviset. Som exempel på bestämmelser av offentligrättslig natur, vilka kunna innebära hinder mot utgivande av periodisk skrift, har patentlagstiftningskommittén i sitt år 1922 avgivna betänkande anført lagen den 2 juni 1911 om skydd för vissa internationella sjukvårdsbeteckningar. Civilrättsliga föreskrifter av betydelse i detta hänseende saknas för närvarande men kunna, såsom i den allmänna motiveringen anmärkts, väntas bliva införda i samband med en utvidgad lagstiftning om illojal konkurrens.

För erhållande av hinderlöshetsbevis har i förslaget uppställts såsom villkor att sökanden är här i riket bosatt svensk medborgare. Denna förutsättning för utgivningsrätt upptages såväl i 1912 års förslag till tryckfrihetslag som i förslaget angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Enligt gällande lag äger den som blivit förklarad ovärdig föra andras talan ej rätt att erhålla hinderlöshetsbevis. Stadgandet härom har uteslutits av skäl som i den allmänna motiveringen anförts i sammanhang med behandlingen av diskvalifikationsgrunder för tjänstgöring i jury.

Mom. 5. Enligt de sakkunnigas förslag uteslöts den i nuvarande andra stycket av detta moment meddelade föreskriften, att då boktryckeri anlägges å ort som lyder under landsrätt, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt

där tryckta skrifter författare och utgivare skola i mål som röra boktryckningen lyda under rådhusrätten i den stad där länets styrelse har sitt säte. I motiveringen angavs att ändringen erfordrades för avskaffande av rådhusrätt såsom exklusivt forum för mål angående förseelser emot tryckfrihetsförordningen. Detta skäl kan alltjämt återopas, ehuru såsom i det föregående anförts de egentliga tryckfrihetsmålen nu avses alltid skola upptagas vid rådhusrätt. Andra tryckfrihetsmål skola nämligen liksom enligt sakkunnigförslaget kunna upptagas vid häradsrätt.

Bestämmelsen om anmälningsskyldighet i nuvarande tredje stycket har ändrats i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag. Anmälan om inrättande av tryckeri skall sålunda icke ske till magistrat utan allenast till länsstyrelsen. Även i denna del är förslaget föranlett av de ändrade forumreglerna.

§ 3.

Mom. 12. Enligt vad de sakkunniga i sin förut omtalade promemoria anført borde straffet i mom. 12 avsevärt skärpas. I förevarande förslag har maximum höjts från etthundra till ettusen riksdaler, medan däremot fängelse icke ansetts böra stadgas. Frihetsstraffet synes böra förbehållas de svårare fall då utspridande av falska rykten och framställningar utgör ett led i en mot det allmänna riktad propagandaverksamhet. Härom ha, såsom i den allmänna motiveringen sagts, stadganden upptagits i mom. 8 och 9 av förevarande paragraf.

§ 4.

Mom. 3. I detta moment ha sammanförts reglerna om åtalsrätt i tryckfrihetsmål. Första stycket återger sålunda i huvudsak innehållet i nuvarande mom. 3 sista punkten samt mom. 5. Andra stycket motsvarar nuvarande § 5 mom. 11 första punkten. Här har dock vidtagits den ändring som föranledes av förslaget rörande utvidgad åtalsrätt för allmän åklagare i mål om ärekränkning mot ämbets- och tjänstemän m. fl.

Det må här vidare anmärkas, att vad i gällande lag, § 4 mom. 3 och 4, stadgas om ordningsmål icke äger motsvarighet i förslaget, vilket på sätt förut nämnts avser att överföra dessa mål till domstolarna. Likaledes har utslutits det i § 5 mom. 11 upptagna stadgandet om rätt för målsägande att hos justitiekanslersämbetet begära biträde i rättegången av kronans ombud, vilket stadgande numera lär sakna praktisk betydelse.

Mom. 4. Bestämmelser om kvarstad finnas för närvarande i § 4 mom. 3, 6, 8—11 samt i § 5 mom. 8, 11—13. Av dessa stadganden skola enligt såväl sakkunnigförslaget som det föreliggande departementsförslaget § 4 mom. 8—11 samt § 5 mom. 13 kvarstå oförändrade. I övrigt ha kvarstadsbestämmelserna i departementsförslaget sammanförts till § 4 mom. 4 och 5, motsvarande sakkunnigförslagets § 4 mom. 5 och 6.

I första stycket av § 4 mom. 4 angives den allmänna förutsättningen för kvarstad att det missbruk av tryckfriheten som är i fråga kan medföra

skriftens konfiskation. Samma villkor torde gälla enligt det nuvarande stadgandet i § 4 mom. 3, ehuru det icke kommit till uttryck vid avfattningen.

Andra—femte styckena i mom. 4 avse kvarstad utom rättegång. Innan stämning uttagits meddelas kvarstad av chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, därefter endast av domstolen. Med stämnings uttagande jämsättes i departementsförslaget ingivande av sådan ansökan om konfiskation varom förslaget i § 5 mom. 11 upptagit bestämmelse för det fall att ingen finnes som kan ställas till ansvar i anledning av skrifts utgivande.

Kvarstadsförordnande skall enligt departementsförslaget, som härutinnan följer de sakkunnigas förslag, inom åtta dagar efter det granskningsexemplar avlämnats vara meddelat den som har att ombesörja kvarstadens verkställande i tryckningsorten. Har tryckfrihetsombud i undantagsfall själv förordnat om kvarstad, skall ombudet ofördröjligen insända skriften till chefen för justitiedepartementet, som omedelbart har att besluta huruvida kvarstaden skall äga bestånd. De sakkunniga uppställde för den sistnämnda prövningen en tidsfrist av åtta dagar, vilken emellertid icke torde vara av behovet påkallad. Liksom i de sakkunnigas förslag föreskrives att justitiekanslern ofördröjligen skall underrättas om justitieministerns beslut varigenom kvarstadsförordnande meddelats eller fastställts. Stämning eller ansökan jämlikt § 5 mom. 11 skall därefter ske inom åtta dagar efter det justitiekanslern underrättats. Det har icke ansetts erforderligt att såsom skett i sakkunnigförslaget angiva som villkor för kvarstadens bestånd att målet fullföljes av åklagaren å dag till vilken målets första handläggning utsatts. En försummelse av åklagaren i nämnda hänseende, som för övrigt näppeligen kan förutsättas inträffa i praktiken, synes icke i och för sig böra medföra den verkan att kvarstaden förfaller. Det torde icke möta några betänkligheter att giva generell giltighet åt den i sjätte stycket upptagna regeln, att det sedan stämning uttagits skall ankomma på domstolen att efter yrkande pröva kvarstadsfrågor.

I sakkunnigförslaget upptagna stadganden om domstolsprövning inom viss kort tid av meddelad kvarstad ha uteslutits. Härutinnan hänvisas till den allmänna motiveringen.

Angående rätt till klagan över domstols beslut i kvarstadsfrågor stadgas i sista punkten av detta moment. Endast beslut varigenom kvarstad meddelats eller yrkande om hävande av lagd kvarstad ogillats får enligt detta stadgande särskilt överklagas. Någon saklig olikhet i förhållande till de i sakkunnigförslagets 6 mom. upptagna reglerna avses icke.

Mom. 5. Här upptagna stadganden överensstämma med mom. 6 tredje stycket i de sakkunnigas förslag och ersätta i huvudsak gällande bestämmelser i § 5 mom. 8 om vad som skall iakttagas vid förrättning för kvarstads verkställande m. m.

Den av de sakkunniga i förevarande sammanhang upptagna föreskriften därom att fråga om kvarstad ej må av domstol ånyo upptagas, sedan yrkande om kvarstad ogillats eller förordnande om kvarstad upphävts, förfallit eller återkallats, innebär ett avsteg från gällande rätt (se § 4 mom. 3) som icke synes påkallat. Den omständigheten att en före rättegången lagd kvarstad

förfallit synes ej böra utgöra ett ovillkorligt hinder för domstolen att förordna om ny kvarstad, om anledning därtill förekommer. Den föreslagna bestämmelsen har ansetts kunna helt utgå.

Mom. 6. Stadgandet återger med ett par redaktionella ändringar de båda första punkterna i gällande mom. 6 och överensstämmer med mom. 4 i de sakkunnigas förslag.

§ 5.

Mom. 1—3. Angående laga domstol för de egentliga tryckfrihetsmålen innehåller förslaget på sätt i det föregående sagts allenast en hänvisning till bestämmelser i den särskilda rättegångslagen. För andra tryckfrihetsmål — jämväl de hittillsvarande ordningsmålen — föreslås såsom huvudregel, mom. 3, att om laga domstol skall gälla vad om brottmål i allmänhet är stadgat. Vissa undantag ha dock uppställts, icke blott såsom enligt sakkunnigförslaget (§ 5 mom. 11) i fråga om åtal jämlikt § 1 mom. 11, utan även beträffande åtal jämlikt mom. 8—10 i samma paragraf. De skäl som tala för att mål av förstnämnda slag skola upptagas vid domstolen i den ort där tryckeriet är beläget torde äga giltighet även beträffande mål enligt de sist angivna lagrummen. Rörande bestämmelsen om åtal jämlikt § 4 mom. 14 mot någon som lyder under strafflagen för krigsmakten hänvisas till den allmänna motiveringen.

Mom. 4. Avfattningen anger att förslaget icke upprätthåller den enligt nuvarande mom. 4 gällande regeln att domstolen vid juryfrågas framställande är bunden av åklagarens eller målsägandes brottsrubricering. I de sakkunnigas förslag hade denna regel ersatts med en föreskrift (i mom. 8, jfr mom. 3), enligt vilken domstolen icke ägde åberopa strängare lagrum än det åklagaren eller målsäganden ansett vara tillämpligt. Härigenom skulle de i praktiken framträdande olägenheterna av den gällande bestämmelsen visserligen bortfalla. Den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen innebär emellertid en avvikelse från de i den vanliga brottmålsprocessen gällande reglerna, som icke lära påkallas av hänsyn till tryckfriheten och som dessutom torde kunna medföra svårigheter i tillämpningen. Någon motsvarighet till bestämmelsen har icke upptagits i förevarande förslag eller i förslaget till särskild rättegångslag. I den särskilda lagen torde böra uttryckligen stadgas, att till juryn skall framställas fråga huruvida skriftens innehåll är brottsligt efter det eller de lagrum som åklagaren eller målsäganden funnit tillämpliga eller eljest kunna ifrågakomma.

Mom. 5. Det föreliggande förslaget innebär att jurykårens medlemmar äro tjänstgöringsskyldiga i mål vari utlottning av jurymän sker under den valperiod för vilken jurykåren äro valda. Avseende fästes sålunda icke såsom i sakkunnigförslaget vid tidpunkten för stämningen i målet.

Till medlemmar av jurykåren skola väljas personer boende i staden eller inom länet. De sakkunniga hade i detta hänseende upptagit detaljerade regler, föranledda i huvudsak av förslagets ståndpunkt i fråga om jurykårens sammansättning. Den nyssnämnda enkla bestämmelsen, varmed bör jäm-

föras gällande föreskrift i § 5 mom. 2, torde göra tillfyllest i betraktande av att enligt departementsförslaget jurykåren helt skola utses av domstolarna. I de fall då rådhusrätt enligt forumbestämmelserna har att upptaga även mål rörande skrifter som tryckts utom staden torde jurykåren lämpligen böra till viss del bestå av personer boende å andra orter inom rådhusrättens domvärjo, därvid dock skäligen hänsyn bör tagas till förefintliga kommunikationer och liknande förhållanden. Är jurisdiktionsområdet beträffande tryckfrihetsmål begränsat till staden, läser någon anledning att gå utom stadsinvånarnas krets mera sällan förekomma.

Mom. 10. För den händelse juryman, på grund av laga förfall eller annat i första stycket nämnt förhållande eller i följd av jäv, är hindrad att tjänstgöra, skall suppleant inträda i hans ställe. Närmare regler rörande ordningen för inkallelse av suppleanter böra lämpligen meddelas i den särskilda rättegångslagen. Skulle emellertid i något fall inträffa att suppleant ej finnes att tillgå, antingen därför att de utsedda redan tagits i anspråk eller på grund av annat hinder, måste särskilda åtgärder vidtagas för juryns komplettering. Härom har i andra stycket av förevarande moment stadgats, att ny juryman jämte suppleant skall utses enligt de i mom. 7 och 8 fastställda grunderna för juryns konstituerande. Även reglerna om uteslutning skola på grund härav i förekommande fall tillämpas. Har hindret inträffat beträffande en ur jurykåren utlottad juryman, bör sålunda den nya lottningen avse tre jurymän och tre suppleanter, så att parterna bliva i tillfälle att utöva dem tillkommande uteslutningsrätt.

Mom. 11. Genom stadgandet möjliggöres konfiskation även i det fall att ansvarighet för en skrift ej kan av någon utkrävas. Behovet av en föreskrift om den ordning vari förutsättningarna för konfiskation i dylik händelse skall prövas har framhållits i de tidigare betänkandena rörande tryckfrihetsprocessens omdaning. Liksom motsvarande bestämmelse i de sakkunnigas förslag (mom. 10) bygger förevarande stadgande på uppfattningen att jury ej bör medverka vid konfiskationsfrågans avgörande. Ett tillägg har gjorts därom att talan må väckas genom ansökan till rätten.

Mom. 15—16. Till mom. 15 har fogats ett tillägg angående förvandling av vite vartill någon fälles jämlikt den nya bestämmelsen i § 1 mom. 11. I mom. 16 har införts stadgande därom att vite tillfaller kronan.

Jämte nu behandlade förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen har upprättats förslag till *övergångsstadgande*, vari meddelas föreskrifter dels om giltighetstiden av gällande rättegångs- och kvarstadsbestämmelser dels ock om val av jurykårer för tiden närmast efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

Till statsrådsprotokollet torde få fogas såsom *bilaga A* förut berörda, i samråd med processlagberedningen utarbetade förslag till *lag om rättegången i vissa tryckfrihetsmål* och, såsom *bilaga B*, ett av processlagberedningen avgivet yttrande över lagförslaget. •

Föredraganden hemställer härefter — under framhållande av att proposition i ärendet jämlikt § 54 riksdagsordningen lärer kunna avlåtas utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända — att ifrågavarande förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen och till övergångsstadgande måtte genom proposition föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

F ö r s l a g
till
L a g
om rättegången i vissa tryckfrihetsmål.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Mål angående brott som avses i 3 § tryckfrihetsförordningen upptages, om den skrift som föranlett åtalet är tryckt i stad i vars rådhusrätt enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren finnas minst två lagfarna ledamöter, vid den rådhusrätten, men i annat fall vid rådhusrätten i stad som är säte för länsstyrelsen i det län där skriften är tryckt. I handläggning av sådant mål må endast lagfarna ledamöter av rätten deltaga. Äro ej i rätten tre lagfarna ledamöter, förordnar Konungen huru antalet skall fyllas.

Saknas å skriften uppgift om tryckningsorten eller finnes uppgiften därom oriktig och är vid målets anhängiggörande tryckningsorten ej känd, eller är skriften tryckt utomlands på svenska språket, vare såsom tryckningsort ansedd ort där skriften anträffas.

2 §.

Målet skall i stämningen utsättas att förekomma så snart ske kan, med iakttagande av att den tilltalade erhåller skäligt rådrom att förbereda sig till inställelsen. Part må kallas att inställa sig personligen.

Där det finnes lämpligt, må den tilltalade föreläggas att inom viss tid före första rättegångstillfället inkomma med skriftligt svaromål jämte avskrift därav i lika många exemplar som antalet motparter. Avskrift skall genom rättens försorg med posten tillställas motpart.

3 §.

Vid första rättegångstillfället skall om möjligt avgöras vem som är ansvarig för skriften, så ock bestämmas huruvida frågan om skriftens innehåll är brottsligt skall prövas av jury.

Skall jury ej medverka, varde målet utan uppskov av rätten upptaget till fortsatt handläggning.

4 §.

Då jury skall medverka, skall förberedelse av målet äga rum. Därvid skola de åtgärder för juryns bildande vidtagas varom i tryckfrihetsförordningen

sägs och målet så beredas att det vid förhandling inför juryn kan slutföras i ett sammanhang. Åklagaren eller målsäganden skall närmare angiva i vilket hänseende han påstår skriften vara brottslig jämte det eller de lagrum som han finner tillämpliga. Den tilltalade skall uppmanas att förklara sig över åtalet. Parterna skola vidare angiva de omständigheter de vilja åberopa samt yttra sig över vad motparten andragit. De skola ock uppgiva de bevis de vilja förebringa och vad de vilja styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis skall genast framläggas.

Förberedelsen skall om möjligt äga rum vid första rättegångstillfället. Kan den då ej avslutas, skall den fortsättas vid nytt rättegångstillfälle. Ej må målet uppskjutas längre än som oundgängligen erfordras.

5 §.

Ej må vid förberedelsen förhör med vittne eller sakkunnig äga rum, med mindre det kan antagas att den som skall höras icke kan utan oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet infinna sig vid förhandlingen inför juryn.

6 §.

Sedan förberedelsen avslutats, skall rätten utsätta tid för förhandlingen inför juryn. De till tjänstgöring i jury utsedda skola genom rättens försorg skriftligen kallas till förhandlingen; och skall kallelsen innehålla såväl uppgift å den tid inom vilken anmälan om laga förfall eller begäran om befrielse från jurymannaupdraget på annan grund senast bör vara till rätten inkommen som ock erinran om påföljd för försummelse att hörsamma kallelsen.

Godkännes laga förfall eller medgives eljest befrielse från jurymannaupdrag, inkallas suppleant till tjänstgöring; i annat fall vare jurymannen underrättad om rättens beslut. De av rätten uttagna suppleanterna skola inkallas i den ordning vari de utlottats och de av part utsedda suppleanterna i den ordning de nämnts.

Uteblir juryman å tid till vilken förhandlingen inför juryn utsatts, skall suppleant för den uteblivne inkallas, om uppskov med målet därigenom kan undvikas. Äger den uteblivne ej laga förfall och vållas av utevaron uppskov med målet, vare den uteblivne skyldig att ersätta statsverket och parterna den kostnad som genom försummelsen uppkommit.

7 §.

Då fulltalig jury tillstädeskommit inför rätten, skola juryns medlemmar avlägga denna försäkran: »Jag N. N. lovar på heder och samvete, att jag såsom ledamot i denna jury efter bästa förstånd skall besvara de frågor som av rätten framställas och i obrottslig tystnad hålla såväl vad under juryns överläggningar yttras som huru de särskilda medlemmarna rösta. Detta vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

8 §.

Målet handläggas av rätten i juryns närvaro. Förhandlingen skall vara muntlig. Yrkande må uppläsas ur skrift, men eljest må part ej åberopa eller uppläsa skriftligt anförande.

Juryman äge att genom rättens ordförande framställa fråga till part, vittne, sakkunnig eller annan.

9 §.

Finnes vid upprop av målet å den för förhandlingen inför juryn utsatta dagen part eller annan som skall höras ej vara tillstädes eller hinder eljest möta för målets slutförande vid det rättegångstillfället, må förhandlingen inställas och uppskjutas till annan dag. Påbörjad förhandling må uppskjutas allenast om rätten finner det vara oundgängligt. Överstiger den tid inom vilken målet återupptages till slutlig handläggning ej fjorton dagar, och är vid målets senare handläggning rättens och juryns sammansättning oförändrad, skall förhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny förhandling äga rum.

Uppskjutes målet till annan dag, äge rätten förordna om de åtgärder som finnas lämpliga för att målet å den dagen skall kunna slutföras. Fortsättes påbörjad förhandling, skall målet företagas i det skick vari det förelåg vid den tidigare handläggningens slut. Vid ny förhandling skall målet företagas till fullständig handläggning.

10 §.

Har enskild part ej fullgjort vad enligt 4 § åligger honom, och föranledes därigenom eller ock genom partens utevaro utan laga förfall eller annan hans försummelse uppskov med förhandlingen inför juryn, vare han pliktig att ersätta statsverket ävensom motpart den kostnad som därigenom uppkommer; dock må ersättningsskyldigheten jämkas efter vad rätten finner skäligt.

11 §.

Sedan förhandlingen inför juryn blivit förd till slut, skall rätten utan uppskov till juryns besvarande skriftligen avfatta frågan huruvida skriftens innehåll är brottsligt efter det eller de lagrum som åklagaren eller målsäganden funnit tillämpliga eller eljest kunna ifrågakomma. Avser åtalet flera brott eller föranleder målets beskaffenhet i övrigt flera frågor, skola de framställas var för sig. Innan frågorna överlämnas till juryn, skall närvarande part beredas tillfälle att yttra sig över desamma; och må rätten därefter med anledning av gjord erinran göra den ändring vartill fog finnes. Därefter överlägges juryn i enrum under en av juryn utsedd ordförande. Framställd fråga skall av juryn besvaras med ja eller nej. Ej må juryn åtskiljas innan samtliga frågor blivit besvarade.

12 §.

I mål däri jury deltagar skall protokollet vid förberedelsen innehålla, jämte redogörelse för de åtgärder som vidtagits för juryns bildande, endast vad som finnes nödigt till ledning vid förhandlingen inför juryn.

I protokollet vid förhandlingen inför juryn må vad part anført utöver yrkanden och invändningar ej antecknas med mindre särskilda skäl föränleda därtill. Ej må i protokollet upptagas parts utveckling av talan i rättsligt hänseende.

Är vad i protokollet skall antecknas upptaget i inlaga eller annan handling i målet, skall i protokollet allenast hänvisas till handlingen. Protokollet skall omedelbart avfattas i slutlig form. Utsaga av vittne, sakkunnig eller annan skall genast ur protokollet uppläsas samt den hörde tillfrågas om han har något att erinra mot avfattningen. Godkännes avfattningen, skall den hörde genom påteckning av sitt namn vitsorda riktigheten. Erinran som ej föränleder ändring skall antecknas i protokollet. Därefter må protokollet ej ändras.

Protokollet föres särskilt för varje mål och sammanföres med handlingarna i målet till en akt.

13 §.

Vid juryns överläggning skall akten vara tillgänglig för juryn. Juryn må av rätten införskaffa erforderliga upplysningar.

14 §.

Juryns beslut må grundas endast å vad vid förhandlingen inför juryn förekommit. Har ny förhandling ägt rum, får beslutet grundas endast å vad därvid förekommit.

15 §.

Juryns svar skall, skriftligen avfattat, tillställas rättens ordförande, varefter rätten avkunnar utslag senast påföljande söckendag.

16 §.

Juryman åtnjuter av statsmedel dagtraktamente och reseersättning enligt de grunder som gälla för landstingsmän.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

Bilaga B.

Till KONUNGEN.

Genom remiss den 30 december 1935 har processlagberedningen anbefallts att avgiva yttrande över ett vid remissen fogat förslag till lag om rättegången i vissa tryckfrihetsmål. I anledning härav får beredningen anföra följande.

Med det föreliggande förslaget avses att i de tryckfrihetsmål, varom här är fråga, skapa förutsättningar för en koncentrerad, muntlig förhandling. Att ernå en dylik förhandling är ett av de viktigaste önskemålen vid det pågående arbetet på en allmän rättegångsreform, och förslaget står därför i full överensstämmelse med de grundlinjer, efter vilka detta arbete bedrivs. Rättegångens muntlighet och koncentration äro ock särskilt i tryckfrihetsmål av stor betydelse för att bereda juryn tillfälle att verksamt deltaga i behandlingen av dessa mål. Emellertid får ej förbises, att det är förenat med vissa svårigheter att, med bibehållande i huvudsak av det nuvarande rättegångsförfarandet, beträffande vissa mål säkerställa en förhandling av nu angivet slag. Sålunda torde man icke vid en partiell reform på detta område kunna förhindra att i icke önskvärd omfattning uppskov med målen bliva erforderliga. Visserligen stadgas i förslaget, att juryns beslut må grundas endast å vad vid förhandlingen inför denna förekommit, men då det av olika skäl icke är möjligt att giva en motsvarande regel beträffande rättens avgörande, kan ej heller full garanti vinnas för omedelbarhet i förfarandet. Med hänsyn till beskaffenheten av de mål, varom är fråga, torde dock nu antydda olägenheter icke hava någon större praktisk betydelse. En annan svaghet är att till följd av den föreslagna inskränkningen i protokolleringen av parternas anföranden det material, som kommer att stå överrätterna till buds vid prövning av dit fullföljda mål, blir mindre fullständigt än enligt nu gällande bestämmelser. Då emellertid frågan huruvida den åtalade skriften är brottslig icke kan fullföljas och särskilt i hovrätten möjlighet föreligger att till materialets fullständigande anordna muntligt förhör, torde någon avgörande vikt icke böra tilläggas denna anmärkning.

På grund av vad sålunda anförts och då det föreliggande förslaget utarbetats under samråd med processlagberedningen, har denna intet att erinra mot att förslaget lägges till grund för lagstiftning i ämnet.

I behandlingen av detta ärende ha deltagit undertecknad, ordförande, samt ledamöterna Santesson och Strandberg.

På processlagberedningens vägnar:

N. GÄRDE.

Stockholm den 3 januari 1936.